

Wanneer je als professional zelf ervaring hebt met huiselijk geweld of kindermishandeling

DE HAAGSE
HOGESCHOOL

TNO-rapport

R10432

Wanneer je als professional zelf ervaring hebt met huiselijk geweld of kindermishandeling

Eindrapport

Datum	17 maart 2023
Auteur(s)	Remy Vink (TNO) Cora Bartelink (Haagse Hogeschool) Ilona Wildeman (TNO) Rosita Paulo (Haagse Hogeschool) Marieke van der Ploeg (Haagse Hogeschool) Maaïke Straver (Stagiaire TNO)
Aantal pagina's	53
Subsidiegever	ZonMw
Projectnaam	Wanneer je als professional zelf ervaring hebt met huiselijk geweld of kindermishandeling
Projectnummer	060.45066

Sylviusweg 71
2333 BE Leiden
Postbus 2215
2301 CE Leiden

www.tno.nl

© 2023 TNO

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond.....	1
1.2 Doel- en vraagstellingen.....	1
1.3 Methode.....	2
1.4 Afbakening en begripsbepaling	2
1.5 Ethische toetsing	4
1.6 Leeswijzer	4
2 Literatuurstudie	5
2.1 Vraagstelling	5
2.2 Methode.....	5
2.3 Resultaten.....	6
2.3.1 Kennis en vaardigheden van ervaringsdeskundige professionals	6
2.3.2 Invloed kennis en vaardigheden op het functioneren van professionals en cliënten	8
2.3.3 Randvoorwaarden	9
2.4 Conclusie.....	10
3 Quickscan.....	11
3.1 Doel en werkwijze	11
3.2 Respons	11
3.3 Ervaring met onveiligheid in de thuissituatie.....	12
3.3.1 Het delen van ervaringen	13
3.3.2 Wenselijkheid om ervaringen te delen.....	13
3.4 Vaardigheden en valkuilen	14
3.4.1 Vaardigheden.....	14
3.4.2 Valkuilen	15
3.5 Toepassen van ervaringskennis in de praktijk.....	16
3.5.1 Scholing inzetten van ervaringskennis en -deskundigheid.....	17
3.5.2 Randvoorwaarden voor het inzetten van de eigen ervaringskennis.....	18
3.6 Conclusie.....	19
4 Interviews	20
4.1 Doel- en vraagstelling	20

4.2	Methode	20
4.2.1	Werving.....	20
4.2.2	Opzet interview	20
4.2.3	Analyse.....	21
4.3	Resultaten.....	21
4.3.1	Respons.....	21
4.3.2	Wenselijkheid om persoonlijke ervaringen in te zetten.....	21
4.3.3	Bijzondere houding, kennis en vaardigheden	25
4.3.4	Belemmerende factoren.....	28
4.3.5	Hoe persoonlijke ervaringen inzetten: Randvoorwaarden en opleiding.....	29
4.4	Conclusie.....	38
5	Focusgroepen	40
5.1	Doelstelling en werkwijze.....	40
5.2	Resultaten.....	40
5.2.1	Focusgroep met professionals.....	40
5.2.2	Focusgroep met studenten.....	42
6	Conclusies en aanbevelingen	45
6.1	Conclusies.....	45
6.1.1	Hoe beïnvloeden de persoonlijke ervaringen van de professional het werken met cliënten?	45
6.1.2	Is het wenselijk om de ervaringskennis te benutten in het werk?.....	45
6.1.3	Hoe kunnen eventuele valkuilen en belemmeringen ondervangen worden?.....	47
6.1.4	Hoe kunnen professionals ervaringskennis zinvol benutten in het werk?.....	47
6.1.5	Hoe kunnen professionals zonder deze ervaringen deze kennis en vaardigheden leren?	48
6.2	Discussie	48
6.2.1	Beperkingen van het onderzoek.....	49
6.3	Aanbevelingen	49
	Referenties	51

Samenvatting

Professionals die werken met slachtoffers van huiselijk geweld of kindermishandeling kunnen dit zelf ook hebben meegemaakt. Waarschijnlijk zijn deze professionals zelfs oververtegenwoordigd in de sector, blijkt uit de literatuur. Dit gegeven roept de vraag op hoe daar in de praktijk mee om te gaan. Met dit onderzoek, gesubsidieerd door ZonMw, hebben TNO en de Haagse Hogeschool, samen met studenten, professionals en (ex-) cliënten onderzocht of en hoe deze ervaringskennis van professionals zinvol benut kan worden in de hulp aan gezinnen waar huiselijk geweld of kindermishandeling speelt. Daarnaast is onderzocht hoe organisaties en beroepsopleidingen (aankomend) professionals hierbij kunnen ondersteunen.

Er is een literatuurstudie uitgevoerd, een quickscan uitgezet waarop ruim 130 professionals en studenten reageerden, en er zijn 51 interviews (25 professionals, 13 studenten en 16 (ex-) cliënten) en 2 focusgroepen gehouden. De resultaten zijn geanalyseerd en samengebracht ten behoeve van aanbevelingen voor professionals, organisaties en beroepsopleidingen.

Dat de persoonlijke ervaring van professionals met huiselijk geweld of kindermishandeling, van invloed is op hun werk, kwam duidelijk uit het onderzoek naar voren. Sommigen delen deze ervaringen expliciet met cliënten maar de meeste professionals hebben hun ervaringskennis geïntegreerd in hun professionele gereedschapskist en zetten die impliciet in bij de begeleiding van cliënten, zonder daadwerkelijk te onthullen dat zij zelf ook ervaringen met huiselijk geweld of kindermishandeling hebben. Er werd door deze professionals vaak gesproken van ‘voelsprietten’ die zij hebben voor bepaalde aspecten die zij gevoelsmatig eerder en beter herkennen bij hun cliënten (dan professionals zonder deze gevoeligheden).

Over het geheel genomen waren zowel (aankomende) professionals als (ex-)cliënten voorstander van de inzet van ervaringskennis van professionals bij de begeleiding van cliënten met vergelijkbare problematiek, echter: onder voorwaarden en alleen wanneer dit in het belang van de client is. Een beperking van het onderzoek is daarbij wel dat het waarschijnlijk een selecte groep betreft: mogelijk hebben vooral de voorstanders en mensen met positieve ervaringen op onze oproep gereageerd. Als voordelen werden vooral voordelen voor de cliënt genoemd: goed kunnen aansluiten bij de cliënt, een ‘klik’ tussen professional en cliënt en een sterke(re) vertrouwensband ervaren, waardoor cliënten zich ook eerder of meer open durven stellen voor hulp. Daarnaast geeft het een positief voorbeeld en hoop aan cliënten, een perspectief om aan te werken ondanks de nare ervaringen. Voordeel voor de professional is een verdergaande eigen verwerking en herstel en voldoening om de eigen negatieve ervaringen om te zetten in iets positiefs voor een ander. Dit werd door professionals ook als een verrijking voor organisaties en collega's gezien.

Terughoudende professionals noemden als nadelen het risico van projectie en disbalans tussen afstand en nabijheid en dat het vertellen over de eigen ervaringen zou kunnen afleiden van het verhaal van de cliënt. Daarnaast waren professionals bang voor een negatieve beeldvorming bij collega's indien zij hun persoonlijke ervaringen zouden onthullen. Zij zijn bang dat zij als professionals niet meer als ‘volwaardig’ beschouwd worden of niet serieus genomen worden. Een aantal respondenten had ook daadwerkelijk negatieve reacties van collega's ervaren.

Hoe en wanneer professionals de eigen ervaringskennis inzetten, bleek sterk intuïtief en op basis van inschatting van de situatie van de cliënt en van de onderlinge vertrouwensband, door de professional zelf. Veelgenoemde belangrijke voorwaarden zijn dat de professional de persoonlijke ervaringen in

voldoende mate moet hebben verwerkt en terug moet kunnen vallen op collega's en ondersteuning vanuit de organisatie.

Om na te gaan hoe het inzetten van de eigen ervaringskennis van professionals, kan bijdragen aan het herstel van cliënten, is nader onderzoek, vanuit clientperspectief nodig. Cliënten waren ondervertegenwoordigd in dit onderzoek, met name wanneer zij niet zelf ook professional waren.

De belangrijkste aanbevelingen voor professionals en organisaties zijn:

- Ontwikkel een breed gedragen visie op ervaringskennis en -deskundigheid – waaronder die van medewerkers.
- Beperk dit niet tot ervaring met huiselijk geweld en kindermishandeling maar bed dit in levenservaringen en de invloed daarvan op het werk en de relatie met de client (denk aan scheiding, rouw, angst, partner met depressie, een kind met jeugdhulp, etc.).
- Besteed in de organisatie (meer) aandacht aan de (bewustwording van de) eigen ervaringen van professionals, hoe dit het werk kan beïnvloeden en hoe professionals hier op een goede manier mee kunnen omgaan. Let in het bijzonder op jonge medewerkers en ondersteun hen in een bewustwordingsproces.
- Creëer als organisatie een veilig en open, 'trauma- sensitief' klimaat en maak het hebben van huiselijk geweld ervaringen bespreekbaar. Neem professionals met eigen huiselijk geweld ervaringen serieus en beschouw hen als volwaardige professionals.
- Wanneer professionals de eigen ervaringen willen onthullen of ervaringskennis willen inzetten, dan is het belangrijk dat zij hun ervaringen in voldoende mate hebben verwerkt, zodanig om de cliënt vooruit te kunnen helpen.
- Zorg ervoor dat het behandeldoel voor de client centraal blijft staan en dat de inzet van de ervaringskennis helpend is voor de client.
- Bied goede begeleiding aan professionals met ervaringskennis wanneer zij ergens tegenaan lopen of getriggerd worden door bepaalde situaties in hun werk, denk aan coaching, intervisie of supervisie.
- Zorg voor een goede match tussen professional en client. Geef professionals met ervaring met huiselijk geweld de optie om een casus over te dragen wanneer de inhoud ervan te 'dichtbij' komt. Waak er anderzijds voor dat bepaalde professionals 'ontzien' worden, of juist altijd bepaalde casuïstiek toebedeeld krijgen.

Voor opleidingen (naast de bovenstaande aanbevelingen):

- Schenk aandacht aan de eigen ervaringen van studenten en hoe dit mogelijk hun toekomstig werk of stage kan beïnvloeden; moedig aan en geef hen handvatten om daar mee om te gaan.
- Creëer ruimte voor het voeren van ervaringsgerichte gesprekken, en vormen van intervisie en supervisie.
- Neem het thema 'ervaringskennis en -deskundigheid' binnen de reguliere opleiding mee en niet alleen in een keuzevak.
- Geef onderwijs over ervaringsdeskundigheid bij voorkeur in kleine groepen studenten, in een veilig en open klimaat.
- Geef docenten meer informatie en training over ervaringskennis en -deskundigheid.
- Stel docenten met ervaringskennis in de gelegenheid om hun ervaringen te delen met studenten en op deze manier ook een rolmodel te zijn.
- Zorg ervoor dat er een vertrouwenspersoon is waar studenten terecht kunnen.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De inzet van ervaringsdeskundigheid is een thema dat in steeds meer sectoren in het sociaal domein aandacht krijgt. Cliënten willen begrepen worden en een luisterend oor vinden (Gilsing et al., 2017). De meeste aandacht gaat daarbij uit naar de inzet van leken met bepaalde ervaringen, vaak specifiek opgeleid om hun persoonlijke ervaringskennis in te zetten *naast* de hulpverlening. Nog tamelijk onbekend is het *in* de hulpverlening benutten van de eigen ervaringskennis van professionals. In de GGZ en verslavingszorg is hier enige ervaring mee; op het terrein van huiselijk geweld en kindermishandeling is dit nog vrijwel onbekend.

Mogelijk komt het hebben van deze ervaringen vaker voor bij professionals die werken op het terrein van huiselijk geweld dan binnen andere werkterreinen, omdat dergelijke persoonlijke ervaringen de studiekeuze kunnen beïnvloeden (Black et al., 2014). Voor een schatting hiervan is het nodig om naar de life-time prevalentie van vormen van huiselijk geweld te kijken. Voor het brede begrip ‘huiselijk geweld’ is dit echter niet bekend. Wel bekend is bijvoorbeeld dat 3% van de volwassen bevolking *in de afgelopen vijf jaar* mishandeld is door de (ex)partner (CBS, 2019) en dat 26,4% van de reguliere basisschoolleerlingen van rond de 11 jaar, *ooit* een vorm van kindermishandeling meemaakte of nog meemaakt (Vink et al., 2019). We kunnen er dus van uit gaan dat minstens een kwart van de bevolking *ooit* in het leven een vorm van huiselijk geweld heeft meegemaakt. Binnen de groep professionals die werken in het domein van huiselijk geweld ligt dit percentage vermoedelijk hoger.

Kindermishandeling en andere vormen van huiselijk geweld kunnen een leven lang het welzijn en functioneren van mensen beïnvloeden. Volwassenen met deze ervaringen hebben een verhoogde kans op psychische en lichamelijke gezondheidsproblemen die op hun beurt kunnen resulteren in bijvoorbeeld lagere schoolprestaties, arbeidsverzuim, risicogedrag, verslavingen of (huiselijk) geweld (Vink, De Wolff, Broerse & Kamphuis, 2020). Persoonlijke ervaringen en overtuigingen van professionals beïnvloeden tevens hun werk, in zowel positieve als negatieve zin (Gabbrill & Shlonsky, 2000).

Met dit onderzoek uitgevoerd door TNO en de Haagse Hogeschool, met subsidie van ZonMw (programma *Geweld hoort nergens thuis*) hebben wij inzicht willen geven in de inzet van de eigen ervaringskennis van en door professionals die werkzaam zijn in de preventie en aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

1.2 Doel- en vraagstellingen

Vanuit de werkgroep Kindermishandeling van de Werkplaats SAMEN kwam de kennisvraag naar voren hoe de persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling van professionals, benut kunnen worden in de begeleiding van cliënten en wat dit vraagt van professionals, organisaties en beroepsopleidingen.

Vraagstellingen:

1. Hoe beïnvloeden de persoonlijke huiselijk geweld en kindermishandelingservaringen van professionals, het werken met cliënten die hier (mogelijk) ook mee te maken hebben?
 - a. Over welke bijzondere kennis en vaardigheden beschikken professionals met deze persoonlijke ervaringen?

- b. Wat is de meerwaarde van deze ervaringskennis van professionals?
 - c. Hoe kunnen deze persoonlijke ervaringen van professionals eventueel belemmeren bij het werken met cliënten die met huiselijk geweld te maken hebben?
2. Hoe beoordelen professionals, inhoudelijke experts en (ex-)cliënten de wenselijkheid dat professionals deze ervaringskennis actief benutten in hun werk?
3. Hoe kunnen professionals – indien wenselijk – hun ervaringskennis zinvol benutten in het werk met cliënten, en wat is daarvoor nodig?
4. Hoe kunnen professionals zonder deze persoonlijke ervaringen deze ervaringskennis leren en benutten – indien wenselijk – en wat is daarvoor nodig?
5. Hoe kunnen professionals met persoonlijke huiselijk geweld en kindermishandelingservaringen, de eventuele belemmeringen die zij daardoor in hun werk ondervinden, ondervangen en wat zijn randvoorwaarden vanuit organisatie en beroepsopleiding?

1.3 Methode

Om deze vragen te beantwoorden zijn de volgende activiteiten ondernomen.

- Systematische literatuurstudie
- Quickscan onder professionals en studenten
- Interviews met professionals (met en zonder persoonlijke ervaring), studenten en (ex)cliënten?
- Focusgroepen met professionals en studenten
- Synthese en aanbevelingen formuleren in bijeenkomsten met experts

1.4 Afbakening en begripsbepaling

We richtten ons in dit onderzoek op professionals en aankomende professionals die werken met gezinnen waar (mogelijk) huiselijk geweld speelt *en* die zelf ook ervaring met huiselijk geweld hebben. Daarbij beperkten wij ons tot professionals en studenten in het *zorg- en welzijnsdomein*, zoals lokale teams, jeugdhulp en jeugdbescherming, Veilig Thuis, GGZ en vrouwenopvang.

We beperkten ons tot professionals die *slachtoffer* zijn of waren van een vorm van huiselijk geweld en, voor zover ons bekend, geen pleger zijn. Dit omdat de dynamiek in relatie tot cliënten mogelijk een andere zal zijn dan bij slachtofferschap en omdat een gerichte inclusie van plegers relatief moeilijk zou zijn.

In aansluiting op het Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid (2013) maakten we onderscheid tussen *ervaringen* met huiselijk geweld en kindermishandeling, *ervaringskennis* en *ervaringsdeskundigheid*. Met ervaringskennis wordt alles wat iemand weet en kent vanuit doorleefde ervaring bedoeld. Het gaat hier om persoonlijke kennis van een persoon, die niet geldt voor anderen die vergelijkbare situaties op een andere manier beleefd kunnen hebben. Het gaat niet alleen om kennis van de problematiek van huiselijk geweld, maar ook om ervaringen met hulpverlening en herstel. Ervaringsdeskundigheid is “het vermogen om op grond van eigen herstelervaringen voor anderen ruimte te maken voor herstel” (Liefhebber et al., 2013). Onderstaand figuur laat de verhouding tussen ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid zien.

Figuur 1. Onderscheid tussen ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid (Van Erp, Van Vugt, & Boertien, 2022)

Verder hanteren we de *brede definitie van huiselijk geweld*¹ waar partnergeweld en nadrukkelijk ook elke vorm van kindermishandeling onder valt.

Wanneer we in deze rapportage spreken van ‘professionals die ervaring hebben met huiselijk geweld of kindermishandeling’, verkorten we dit in verband met de leesbaarheid naar ‘professionals met ervaringskennis’ of ‘ervaringsdeskundige professionals’.

¹ In deze rapportage gebruiken we de brede term ‘huiselijk geweld’ als inclusief kindermishandeling en partnergeweld. Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging (al dan niet door middel van, of gepaard gaand met, beschadiging van goederen in en om het huis) (Wet Maatschappelijke ondersteuning, 2015). Kindermishandeling is een vorm van huiselijk geweld: elke vorm van, voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel. Vormen van kindermishandeling zijn: psychische/emotionele verwaarlozing, lichamelijke verwaarlozing, psychische/emotionele mishandeling, lichamelijke mishandeling, seksueel misbruik (Jeugdwet, 2015).

1.5 Ethische toetsing

Het onderzoek werd niet WMO-plichtig geacht. De Ethische ToetsingsCommissie van TNO heeft het onderzoek en procedures beoordeeld en geaccordeerd (dossiernummer 2021-053).

1.6 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft de opbrengsten van het onderzoek naar de inzet van persoonlijke ervaringen van (aankomend) professionals, met huiselijk geweld en kindermishandeling. Hoofdstuk 2 gaat in op de literatuurreview die ter voorbereiding is ondernomen. Vervolgens gaat Hoofdstuk 3 in op de quickscan onder een brede groep professionals en studenten. Daarna beschrijft Hoofdstuk 4 de interviews die met professionals, studenten en cliënten zijn gehouden, gevolgd door Hoofdstuk 5 dat ingaat op de opbrengsten uit de focusgroepen met professionals en studenten. Tot slot geeft Hoofdstuk 6 de belangrijkste conclusies en de aanbevelingen voor beroepsopleidingen en praktijkorganisaties weer.

2 Literatuurstudie

2.1 Vraagstelling

In de literatuur is naar antwoorden gezocht op de volgende vragen:

1. Over welke specifieke *kennis en vaardigheden* beschikken professionals die persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld hebben?
2. Welke *invloed* hebben deze kennis en vaardigheden op het functioneren van professionals en op hun cliënten?
3. Wat zijn *randvoorwaarden voor organisaties* om persoonlijke ervaringen van professionals te kunnen inzetten?
4. Wat vraagt het van *beroepsopleidingen* om professionals voor te bereiden op het inzetten van persoonlijke ervaringen in het werk?

2.2 Methode

Een systematische zoekopdracht is uitgevoerd via de volgende zoekmachines/databanken: PsychINFO, Scopus en Pubmed. Na het uitproberen van meerdere proef-zoekopdrachten is de volgende definitieve zoekopdracht uitgevoerd: expert by experience OR experiential knowledge OR peer support* OR peer support worker* OR experienced expert* OR experience expert* OR peer counsellor* OR peer mentor* OR peer supporter* OR peer counselling OR lived experience* OR wounded healer AND mental health personnel OR addiction services personnel OR psychiatric nurses OR social workers, psychiatrists OR (psycho)therapists OR counsellors OR psychologists OR practitioners OR Domestic violence OR abuse OR intimate partner violence OR child abuse OR physical abuse, physical neglect OR emotional/psychological abuse OR emotional/psychological abuse AND outcome* OR result* OR wellbeing OR well-being OR health OR risk OR problem* OR impact OR development* OR functioning OR client* OR patient*.

Figuur 1 geeft weer hoeveel studies zijn gevonden en hoeveel uiteindelijk definitief zijn geselecteerd. Bij de initiële search werden 1305 artikelen gevonden, waarvan er 1022 overbleven na het verwijderen van duplicaten. Vervolgens werden door twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar, de titels gelezen en wanneer deze relevant leken, werden ook de abstracts doorgenomen. Hierbij is een aantal inclusie- en exclusiecriteria gehanteerd:

- Nederlands- of Engelstalige artikelen.
- Maximaal 10 jaar geleden gepubliceerd.
- Betreft de inzet van ervaringskennis- en deskundigheid door professionals in het zorg en welzijnsdomein.
- Betrekking hebbende op vormen van huiselijk geweld.

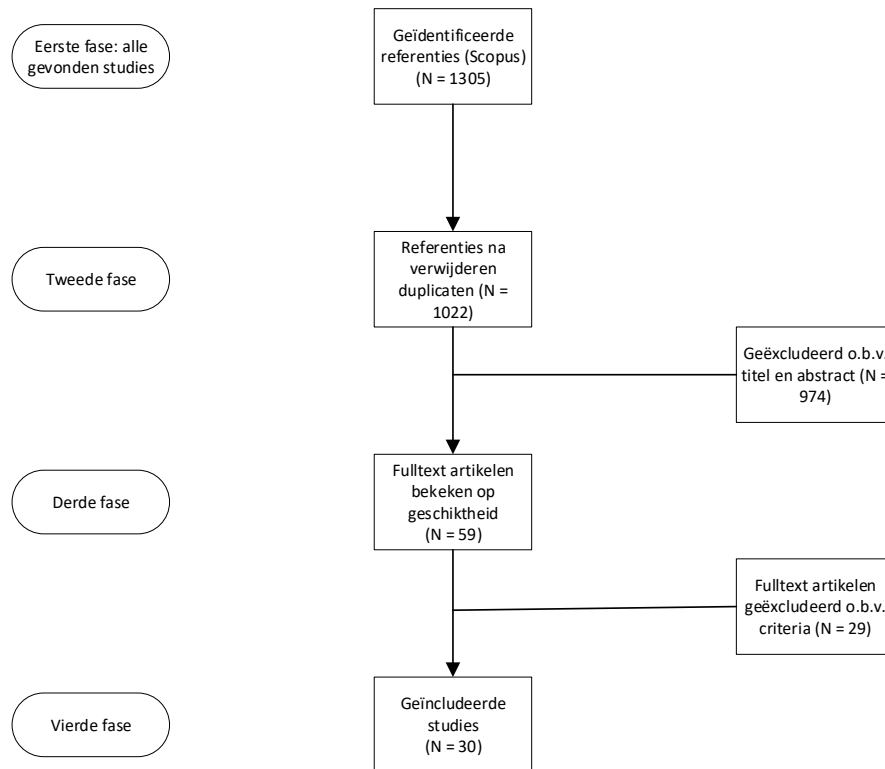
Aangezien de literatuur in eerste instantie schaars was, is in tweede instantie het volgende criterium toegevoegd:

- Betrekking hebbende op verslavingszorg en geestelijke gezondheidszorg (als domeinen waar al veel langer ervaring is met ervaringsdeskundige medewerkers).

In aanvulling op de wetenschappelijke databases is voor Nederlandstalige literatuur via Google gezocht met de termen: huiselijk geweld, kindermishandeling, jeugdzorg, GGZ, verslavingszorg, ervaringsdeskundigheid, ervaringskennis.

Na screening bleven er 30 artikelen over, waarvan 11 artikelen Nederlandstalig en niet peer-reviewed waren. Deze artikelen werden geheel doorgenomen en relevante informatie werd geselecteerd. Op basis van deze selectie is de onderstaande review geschreven.

Een overzicht van gebruikte literatuur is te vinden in de Referentieslijst.

Figuur 1. Stroomdiagram literatuurselectie

2.3 Resultaten

2.3.1 Kennis en vaardigheden van ervaringsdeskundige professionals

Ervaringskennis en – vaardigheden op gebied van huiselijk geweld

Ervaringsdeskundigen die specifiek ervaring hebben met huiselijk geweld, hebben kennis en vaardigheden die professionals zonder ervaring niet hebben. Aangezien zij in eenzelfde soort situatie hebben verkeerd als hun cliënten, kunnen zij mogelijk beter aansluiten bij de belevingswereld van slachtoffers (Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, 2021). Ervaringsdeskundigen slaan hiermee een brug tussen theorie en praktijk: ervaringsdeskundigen leren niet alleen vanuit de ‘boeken’, maar zetten ook hun eigen ervaringen in als bron van kennis (Weerman & Abma, 2018).

Ook termen zoals ‘inlevingsvermogen’ en ‘empathie’ zijn terugkerende begrippen in de literatuur. De ervaringsdeskundige kan, wanneer hij/zij zich ‘kwetsbaar opstelt’ en zijn/haar ervaringskennis inzet, zorgen voor steun en (h)erkenning bij cliënten (Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, 2021). Dit kan een positieve sfeer tot gevolg hebben. Uit onderzoek naar ervaringsdeskundigheid op het

gebied van partnergeweld bleek dat eigen ervaringen zorgden voor een empathische connectie met lotgenoten (Wood, 2017). Deze connectie kon verklaard worden door een verhoogde identificatie en het vermogen om zich in cliënten in te leven. De hulpverlener staat dus meer 'naast' de cliënt en het 'ontmantelen van een machtsverschil tussen client en hulpverlener' wordt als positief aspect benoemd (Wood, 2017).

Het verminderen van stigma wordt ook genoemd als vaardigheid van ervaringsdeskundigen (Karbouniaris & De Vries, 2019); het contact met ervaringsdeskundige is oordeelvrij en menselijk (Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, 2021).

Een sterkere band met de client kan echter ook zorgen voor 'grensproblemen', waardoor het moeilijk is om de eigen ervaringen van die van de cliënt te onderscheiden. Professionals met ervaringskennis kunnen last hebben van (over)identificatie door het eigen verhaal op de client te projecteren en op basis daarvan assumpties maken (Wood, 2017).

Uit de literatuurstudie kwam naar voren dat er nauwelijks onderzoek gedaan is naar de ervaringskennis op het gebied van huiselijk geweld, bij professionals. Daardoor kunnen geen eenduidige conclusies worden getrokken. Het beeld dat uit de beschikbare literatuur naar voren komt is dat ervaringen van professionals zeer waardevol kunnen zijn in de hulpverlening, mits deze ervaringen op een juiste manier worden ingezet.

Ervaringskennis en – vaardigheden op gebied van verslavingszorg en GGZ

In de verslavingszorg en in de GGZ wordt al veel langer gewerkt met professionals die ervaringskennis bezitten. Dit betreft kennis op diverse gebieden. Allereerst hebben deze professionals kennis over de werking van bepaalde behandelingen en strategieën (Janssen & Van Lier, 2014; Weerman, 2016a). Door de eigen ervaring met de hulpverlening hebben zij weet van werkzame en minder werkzame elementen.

Ook op het gebied van herkenning en identificatie bezitten ervaringsdeskundigen kennis. In het kwalitatieve onderzoek van De Vos en collega's (2016) is onderzoek gedaan naar de mening van herstellende eetstoornistherapeuten en patiënten, voor wat betreft het inzetten van ervaringskennis. Therapeuten gaven aan dat zij snel patronen of onderliggende problemen konden herkennen en de status van de patiënt in het herstelproces konden identificeren en begrijpen. Ervaringsdeskundigen kennen het gevoel dat er vooroordelen over hen bestaan, en beseffen de gevolgen en belemmeringen die bij bepaalde problemen komen kijken (Janssen & Van Lier, 2014). Het gaat hierbij dus om kennis over 'hoe het is' om bepaalde ervaringen te hebben. Ook kunnen ervaringsdeskundigen praktische kennis bezitten (Weerman, 2016a). Hierbij kan gedacht worden aan kennis over waar je het beste hulp kan zoeken of hoe je met schulden om kan gaan.

Ervaringsdeskundigen in de verslavingszorg en GGZ zijn experts in het signaleren van subtiele veranderingen en signalen (Weerman & Abma, 2018). Ook kunnen zij doordat ze er zelf ervaring mee hebben gemakkelijker coping strategieën bij cliënten aanleren (Janssen & Van Lier, 2014; Bierbooms et al., 2017). Het inzetten van ervaringskennis maakt dat cliënten zich realiseren dat ook de hulpverlener in een soortgelijke situatie heeft verkeerd. Dit kan bijdrage aan het verminderen van (zelf)stigma en schaamte (Janssen & Van Lier, 2014; Donovan et al., 2021; Weerman, 2019; Bierbooms et al., 2017; Weerman, 2016a).

Ook ervaren cliënten een bepaald soort steun die zij niet met anderen voelen. Door middel van focusgroepen met cliënten en interviews met peer-mentoren (ervaringsdeskundigen) deden Berrick

en collega's (2011) onderzoek naar peer-mentoring-programma's om de effectieve kenmerken van deze programma's te identificeren. Participanten beschreven een 'unieke emotionele band' te ervaren met hun peer mentor, waardoor ze zich veilig voelden om hun verhaal te delen.

Een bijzondere vaardigheid is ook het beter begrijpen van het taalgebruik van verslaafden, het kunnen denken vanuit de client en hulpverlener, inzicht in het 'dubbeleven' van verslaafden en het bespreekbaar maken van schaamtevolle zaken (Weerman, 2016a).

De bevindingen uit de literatuur over ervaringskennis en – vaardigheden op gebied van verslavingszorg en GGZ, kunnen ook van toepassing zijn op het terrein van ervaringskennis en - vaardigheden ten aanzien van huiselijk geweld.

2.3.2 Invloed kennis en vaardigheden op het functioneren van professionals en cliënten

Professionals

De persoonlijke ervaringen kunnen professionals op positieve en negatieve manier beïnvloeden. Professionals kunnen de eigen ervaringen omzetten in iets positiefs. Een 'problematisch' aspect van jezelf kan anderen juist helpen en de onthulling daarvan wordt door anderen gewaardeerd (Weerman, 2016a). De ervaring wordt gezien als een sterkte in plaats van een tekort. Dit kan zorgen voor een dieper begrip van de eigen ervaringen (Philip & Hendry, 2000), wat weer kan bijdragen aan het herstelproces van de professional zelf (Van Erp et al., 2012; Douglas et al., 2019). Daarnaast blijkt het inzetten bij te kunnen dragen aan het zelfvertrouwen van de professional (Gilbert, 2020; Douglas et al., 2019).

Een valkuil voor professionals met ervaringskennis kan zijn dat door over-identificatie en projectie de grens tussen de ervaringen van de professional en die van de client vervaagt. Hierdoor kunnen ook triggers en zelfs burn-out klachten bij de professional ontstaan (Gilbert, 2020; Wood, 2017; De Vos et al., 2016; Weerman, 2016a). Ook uit het onderzoek van Slattery en Goodman (2009) blijkt een verhoogde kans op (secundaire) stress en burn-out onder ervaringsdeskundigen. Naast burn-out is er kans op secundaire traumatisering (Cabiati et al., 2018; Cieslak et al., 2014; Festinger & Baker, 2010). Blootstelling aan geweld kan ook herbeleving van traumatische ervaring activeren (Boonzaaij et al., 2021). Wanneer professionals de eigen ervaringen onthullen, kunnen herinneringen naar boven komen waardoor het lastig kan zijn om de emoties onder controle te houden (Hans et al., 2012). Professionals die traumatische stress symptomen ervaren door het werken met gezinnen waar kindermishandeling en huiselijk geweld speelt, kunnen risico's bij cliënten lager inschatten en daardoor anders beslissen (Regehr et al., 2010).

Volgens Pecnik en Bezensek-Lalic (2011) kunnen professionals zich handelingsverlegen voelen ten aanzien van kinderen wanneer zij ervaring hebben met geweld tussen de eigen ouders of van de eigen (ex)partner. Zij schatten volgens de onderzoekers het risico voor kinderen in deze situaties lager in dan dat professionals die ervaring hebben met kindermishandeling in de jeugd dat doen. Ervaringen met kindermishandeling in de jeugd draagt vaak juist bij aan het vermogen van professionals om aan te sluiten bij hun cliënten (Pecnik en Bezensek-Lalic, 2011), wat mede het effect van een interventie bij de cliënt bepaalt (Beutler et al., 2004; Blow et al., 2007; Norcross & Wampold, 2019).

Cliënten

Ook voor cliënten kan het inzetten van ervaringskennis door professionals voor- en nadelen hebben. Ervaringsdeskundige professionals hebben in eenzelfde situatie als de cliënt verkeerd en hebben deze ervaringen in enige mate verwerkt. Dit kan hoop bieden aan cliënten (Weerman et al., 2019; Karbouniaris et al., 2020; Berrick et al., 2011; Janssen & Van Lier, 2014; De Vos et al., 2016; Bierbooms et al., 2017). Ook kunnen de ervaringen cliënten het gevoel geven dat ze er niet alleen voor staan (Lalayants, 2020; Weerman, 2019), vertrouwen geven (Berrick et al., 2011; Bierbooms et al., 2017; De Vos et al., 2016; Lalayants, 2020) en een sterkere motivatie om te veranderen teweeg brengen (De Vos et al., 2016; Rockhill et al., 2015). Tot slot kan zogenaamde ‘helpende zelfonthulling’ bijdragen aan een positieve werkrelatie tussen professional en cliënt (Schnellbacher & Leijssen, 2008) en een goede werkrelatie draagt bij aan de effectiviteit van hulp (Van der Stel, 2012). Daarbij is de juiste timing en afstemming op de behoefte van de client belangrijk, waarbij er geen verschuiving van aandacht van client naar professional mag plaatsvinden (Schnellbacher & Leijssen, 2008).

Het inzetten van ervaringskennis kan ook nadelen hebben. Zelfonthulling kan bijvoorbeeld zorgen voor moedeloosheid of het kan ‘tegen’ de professional worden gebruikt (Hans et al., 2012). Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer een professional zich opstelt als ‘held van herstel’ (Weerman & Abma, 2018; Weerman, 2016a). Er dient een balans te worden gevonden in het verbergen, en het ‘trots laten zien’ van het herstel (Weerman & Abma, 2018; Weerman, 2016a).

Een systematische review van Pitt en collega’s (2013) laat geen verschillen in psychosociale uitkomsten zien tussen cliënten die door een niet-ervaringsdeskundige professional zijn behandeld en cliënten die wel in behandeling waren van een ervaringsdeskundige professional.

2.3.3 Randvoorwaarden

Voor organisaties

Om het inzetten van ervaringsdeskundigheid tot een succes te brengen is er draagvlak in de organisatie nodig (Bierbooms et al., 2017; Boonzaaier et al., 2021; De Quelerij et al., 2020). Een niet veroordelende of stigmatiserende houding van collega's is van groot belang. Er dient een omgeving gecreëerd te worden waarin zelfonthulling positief wordt ontvangen en (emotionele) steun wordt geboden wanneer dit nodig is (De Quelerij et al., 2020; Gilbert, 2020). Hulpverleners moeten niet worden tegengehouden om hun ervaringen met collega's te delen doordat ze bang zijn dat het als ‘onprofessioneel’ wordt gezien (Hans et al., 2012). Om dit draagvlak te bereiken zijn een aantal randvoorwaarden van belang. Ten eerste, de organisatie moet voorbereid worden wanneer een ervaringsdeskundige professional wordt geïntroduceerd (Bierbooms et al., 2017; Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, 2021). Het is belangrijk om de gehele organisatie bij dit proces te betrekken, bijvoorbeeld door succeservaringen te bespreken (Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, 2021). Ten tweede, moet er transparantie zijn over de rol en verwachtingen van ervaringsdeskundigen (Bierbooms et al., 2017). Ten derde moeten er ondersteuningsmogelijkheden zijn, bij tegenslagen of triggers (Gilbert, 2020), maar ook wanneer een ervaringsdeskundige professional dit wenst. Voorbeelden van onderwerpen die kunnen worden besproken zijn persoonlijke reflectie en zelfzorg. Dit zijn belangrijke onderwerpen, aangezien stress en burn-out veel kunnen voorkomen bij ervaringsdeskundige professionals. Deze begeleiding moet niet eenmalig zijn; continue ondersteuning en educatiemogelijkheden zijn van groot belang. Deze begeleiding kan bijvoorbeeld met een mentor maar ook samen met andere collega's plaatsvinden. Wanneer

professionals zonder ervaringskennis zich ervoor openstellen, kunnen zij ook veel leren van de ervaringsdeskundige professionals (Lenkens, 2019).

Voor opleidingen

De literatuur laat zien dat het belangrijk is om in opleidingen aandacht te besteden aan ervaringskennis (Weerman, 2016b; Weerman & Abma) en ervaringskennis als bron van inzicht te gebruiken in opleidingen (Oehlers, 2020). Tegelijkertijd is hier nog maar beperkt kennis over.

Een aantal thema's die belangrijk zijn voor opleidingen, is echter wel duidelijk. Een eerste daarvan is het aangaan van gesprekken over lastige onderwerpen. In deze lessen kunnen studenten, maar ook docenten hun eigen ervaringen delen. Op deze manier leren studenten de eigen reacties en emoties kennen (Weerman & Abma, 2018), zodat zij deze ervaringen later in hun stages of werk kunnen gebruiken. Studenten met persoonlijke ervaringen leren hoe zij hun vaardigheden en kennis hierover professioneel kunnen inzetten. Een ander voordeel van les over ervaringskennis is dat het stigma's en schaamte kan doorbreken en problemen bespreekbaar maakt (Weerman, 2016b). Studenten zonder ervaringskennis kunnen veel leren van medestudenten die hun ervaringen delen. Deze uitwisseling moet dan ook niet worden beperkt door het te veel apart zetten van studenten die ervaringen hebben (Weerman, 2016b). Dit kan negatieve gevolgen hebben doordat het stigma's en schaamte juist kan voortzetten. Daarnaast kan het ook het wij-zij denken in stand houden (Weerman, 2016b). Opleidingen moeten zich bewust zijn van het feit dat studenten ervaringen met huiselijk geweld mee de klas in brengen en getriggerd kunnen worden door de lesstof (flashbacks of storende herinneringen, verhoogde angst en lichamelijke reacties daarvan, en vermijding van lesmateriaal; Zosky, 2013). Opleidingen kunnen hierop inspelen door in studiehandleidingen te beschrijven dat het lesmateriaal zulke reacties teweeg kan brengen en waar studenten terecht kunnen indien nodig. Tot slot is het van belang dat opleidingen zelfzorg bevorderen, zodat studenten niet verstrikt raken in negatieve tegenoverdracht ervaringen met cliënten (Zosky, 2013).

Aangezien ervaringsdeskundige professionals problemen met grenzen kunnen ondervinden is het ook belangrijk om een balans tussen afstand en nabijheid bij studenten aan te leren (Weerman, 2016). Zo kunnen zij leren ervaringskennis in te zetten terwijl ze tegelijkertijd hun grenzen bewaken. Ervaringskennis moet de cliënt helpen, het moet niet in de weg staan. Wanneer ervaringsdeskundige professionals te geëmotioneerd of juist afstandelijk worden, of zich presenteren als 'helden' is dit uiteraard niet bevorderlijk voor de client. In de opleiding kunnen studenten leren de juiste balans te vinden door het uitwisselen van kennis en ideeën en het leren van vaardigheden.

2.4 Conclusie

De literatuur over de inzet van ervaringsdeskundigheid op het terrein van huiselijk geweld en kindermishandeling is zeer beperkt; des te meer wanneer specifiek gekeken wordt naar ervaringsdeskundigheid onder professionals.

Het inzetten van persoonlijke ervaringskennis door professionals draagt vermoedelijk bij aan de relatie met cliënten, maar ook aan het herstel van de professional zelf en aan de kennis onder collega's. Mogelijk maakt het professionals ook kwetsbaarder, onder andere voor burn-out klachten.

Draagvlak in organisatie en team is een noodzakelijke voorwaarde voor de inzet van ervaringsdeskundigheid. Ook wordt scholing van professionals belangrijk gevonden, maar over de inhoud ervan wordt nauwelijks geschreven.

3 Quickscan

3.1 Doel en werkwijze

Doel van de quickscan was om bij een bredere groep professionals en studenten een eerste beeld te vormen van hun ervaringen, ervaringskennis en -deskundigheid, hoe dit doorwerkt in hun werk en hoe zij hiermee omgaan in hun werk of stage. Een tweede doel was om respondenten te werven voor interviews.

De quickscan is uitgezet onder derde- en vierdejaars studenten van de Haagse Hogeschool, Hogeschool Rotterdam, Hogeschool Inholland, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen Hogeschool Leiden Universiteit Leiden. Bij professionals is de quickscan uitgezet via de organisaties die aangesloten zijn bij het Kennisnetwerk Jeugd Haaglanden (gemeente Den Haag, gemeente Delft, gemeente Zoetermeer, Jeugdformaat, Youz, Ipse de Bruggen, Jeugdbescherming west) en bij de organisaties binnen de Werkplaats SAMEN. Daarnaast zijn respondenten landelijk geworven via sociale media.

Nadrukkelijk zijn ook respondenten *zonder* huiselijk geweld ervaring gevraagd om te participeren en hun mening te geven.

De quickscan is als een korte online vragenlijst via Google Forms uitgezet, van mei tot oktober 2021. In het begin van de vragenlijst is beschreven wat we verstaan onder een 'onveilige thuissituatie'. Hiervoor is gekozen omdat het label 'huiselijk geweld' gevoelig kan zijn voor professionals en studenten met een kwetsbaar verleden, en mogelijk een drempel kon opwerpen.

Respondenten vulden de vragenlijst anoniem in, tenzij zij bereid waren deel te nemen aan een (telefonisch of online) interview, in dat geval vermeldden zij hun contactgegevens.

Er is gekeken of er verschillen zijn tussen professionals met en zonder persoonlijke ervaringen (resp. $n = 41$ en $n = 15$) met een onveilige thuissituatie, studenten met en zonder dergelijke persoonlijke ervaringen (resp. $n = 38$ en $n = 32$), en tussen studenten en professionals. Alle verschillen zijn getoetst met een chi-kwadrat toets. Voor de leesbaarheid worden alleen significante resultaten gerapporteerd.

3.2 Respons

In totaal hebben 61 professionals en 70 studenten de vragenlijst ingevuld. Een responspercentage kan daarom niet worden berekend, omdat niet bekend is onder hoeveel professionals en studenten de quickscan is verspreid.

Van de respondenten, is het grootste deel van de professionals werkzaam in de sector jeugd en opvoeding, gevolgd door (residentiële) jeugdzorg en maatschappelijk werk. Het merendeel van de studenten studeert voltijd (71 %) aan de Haagse Hogeschool (43%) en Universiteit Leiden (24%).

Tabel 1. Frequentie en percentage van professionals per sector (n = 139)

Sector	Frequentie*	%
Jeugdhulp en opvoeding	27	19
(Residentiele) Jeugdzorg	16	12
Maatschappelijk werk	14	10
Veilig Thuis	13	9
Jeugdbescherming	11	8
Jeugd Geestelijke Gezondheidszorg JGGZ	11	8
Volwassenen Geestelijke Gezondheidszorg (VGGZ)	11	8
Vrouwenopvang	8	6
Lokaal teams	8	6
MEE	3	2
Anders	17	12

*Professionals konden bij deze vraag meerdere antwoordenopties opgeven. Hierdoor is de frequentie van de sectoren waar professionals werkzaam zijn, hoger dan het aantal respondenten.

Tabel 2. Frequentie en percentage van studenten per onderwijsinstelling (n = 70)

Onderwijsinstelling	Frequentie	Percentage
De Haagse Hogeschool	30	43
Universiteit Leiden	17	24
Hogeschool Rotterdam	13	19
Hogeschool Inholland	8	11
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	1	1
Hogeschool Leiden	1	1

3.3 Ervaring met onveiligheid in de thuissituatie

Aan alle deelnemers is gevraagd of ze te maken hebben (gehad) met een onveilige thuissituatie. Het merendeel van de ondervraagden (72% van de professionals en 54% van de studenten) heeft vroeger, recentelijk of actueel te maken (gehad) met een onveilige thuissituatie. Respondenten zeggen vooral met fysieke en emotionele mishandeling te maken hebben gehad, waaronder partnergeweld, getuige zijn van partnergeweld als kind, en het hebben van ouders met psychische problematiek.

Ruim de helft (54%) van de professionals heeft collega's van wie zij weten dat die ervaringen hebben met een onveilige thuissituatie. Voor studenten is dat bij 46% het geval. Dit kan een indicatie zijn van de mate waarin ervaring met huiselijk geweld voorkomt onder deze beroepsgroep en studenten voor dit werkveld. Ervaringen met fysieke en emotionele mishandeling werden het vaakst genoemd, waaronder partnergeweld, seksueel misbruik, kindermishandeling en ervaringen van psychische onveiligheid.

3.3.1 Het delen van ervaringen

Aan professionals en studenten met ervaringen met een onveilige thuissituatie is gevraagd met wie zij hun persoonlijke ervaringen delen. Professionals delen hun ervaringen vooral met collega's (40%) en leidinggevenden (28%) en minder vaak met cliënten (20%). Een aanzienlijke groep (13%) deelt ze met niemand. Studenten delen hun ervaringen voornamelijk met studiegenoten (32%) en in mindere mate met hun cliënten (3%) en stagebegeleider (9%) op hun stageplek. Ruim één vijfde van de studenten (22%) deelt de ervaringen met niemand.

Uit de open antwoorden blijkt dat professionals en studenten met persoonlijke ervaringen met een onveilige thuissituatie de meerwaarde zien van het delen van hun ervaringskennis. Zij menen dat zij hiermee collega's kunnen helpen om zich beter te verplaatsen in de cliënten en oog te hebben voor kleine signalen die professionals zonder dit soort persoonlijke ervaringen gemakkelijk over het hoofd zien. Studenten benadrukken ook dat ze door het delen van eigen ervaringen cliënten kunnen bemoedigen dat het mogelijk is om de ervaringen te boven te komen en hun weg te vinden in het leven. Anderzijds zijn verschillende professionals en studenten terughoudend in het delen van de eigen ervaringen, onder andere uit angst dat mogelijke onverwerkte ervaringen en emoties naar boven komen, en uit angst voor veroordeling van of stigmatisering door collega's. Concreet zijn zij bang niet of minder serieus genomen te worden door collega's vanwege hun persoonlijke ervaringen. Enkele studenten en professionals zeggen dat zij er niet voor openstaan om hun ervaringen met collega's of cliënten te delen. Als reden hiervoor noemen zij één of meerdere eerdere ervaringen waarin collega's niet respectvol met hun onthulling zijn omgegaan. Ook zeggen sommigen dat ze hun persoonlijke ervaringen überhaupt niet met collega's willen delen.

3.3.2 Wenselijkheid om ervaringen te delen

Alle respondenten is gevraagd hoe wenselijk zij het vinden dat studenten of professionals met persoonlijke huiselijk geweld ervaringen, hun ervaringen delen (zie Tabel 3). Alle respondenten vonden het min of meer wenselijk dat professionals en studenten hun persoonlijke ervaringen delen. Professionals en studenten denken hier vergelijkbaar over. Ruim de helft van alle professionals en studenten vond het 'soms wenselijk' dat studenten en professionals hun ervaringskennis delen. Van de rest van de studenten en de professionals vindt het grootste deel dat dit 'vaak wenselijk' is. Ter toelichting van hun antwoord schrijven zij dat zij dit vooral wenselijk vinden wanneer ervaringen functioneel worden ingezet en bijdragen aan de verbetering van het hulpverleningsproces of het helingsproces van cliënten. Respondenten menen daarbij dat het belangrijk is dat deze professionals geleerd hebben hoe zij hun ervaringen deskundig kunnen inzetten, dat zij zich bewust zijn van mogelijke triggers en dat de cliënt te allen tijde centraal staat.

Er zijn geen verschillen tussen professionals met en zonder persoonlijke ervaringen met een onveilige thuissituatie. Ook zijn er geen verschillen tussen studenten met en zonder persoonlijke ervaringen met een onveilige thuissituatie.

Tabel 3. Frequenties en percentage van wenselijkheid om ervaringen met een onveilige thuissituatie in het werk te delen (met cliënten en/of collega's), onder professionals en studenten (n = 131)

Het is wenselijk dat professionals die ervaring hebben met een onveilige thuissituatie hun ervaringen delen:	Frequentie	Percentage
Altijd	9	7
Vaak	46	35
Soms	76	58
Nooit	0	0

3.4 Vaardigheden en vuilkuielen

3.4.1 Vaardigheden

Bijna alle respondenten zijn van mening dat professionals die geen ervaring hebben met een onveilige thuissituatie, kunnen leren van de ervaringen van hun collega's die hier wel mee te maken hebben gehad (Tabel 4). Professionals en studenten denken hier hetzelfde over. Eveneens zijn er geen verschillen tussen professionals met en zonder persoonlijke ervaringen met een onveilige thuissituatie en tussen studenten met en zonder dergelijke ervaringen.

Tabel 4. Frequenties en percentages van de leermogelijkheid voor studenten en professionals zonder persoonlijke ervaringen met een onveilige thuissituatie, uitgesplitst naar professionals en studenten (n = 131)

Studenten en professionals die zelf <u>geen</u> ervaringen met een onveilige thuissituatie hebben, kunnen leren van de ervaringskennis van hun collega's die hier wel mee te maken hebben gehad:	Frequentie	Percentage
Helemaal mee eens	64	47
Eens	56	43
Neutraal	12	9
Oneens	1	1
Helemaal mee oneens	0	0

Tabel 5 beschrijft wat respondenten als bijzondere vaardigheden van professionals met huiselijk geweld ervaringen zien. Daaruit blijkt dat de drie vaardigheden waarvan respondenten het sterkst menen dat professionals met huiselijk geweld ervaringen beschikken, zijn: het kunnen begrijpen van de belevingswereld van cliënten, het kunnen aansluiten bij de realiteit van cliënten die te maken hebben met huiselijk geweld en het bevorderen van de deskundigheid van collega's. De overige factoren worden eveneens in grote mate als bijzondere kennis en vaardigheden van deze groep gezien.

Alleen voor de vaardigheid om aan te sluiten bij de realiteit van cliënten is er een klein verschil tussen studenten en professionals ($X^2(4) = 11,08$; $p = 0,03$ [2-zijdig]). Professionals staan hier vaker neutraal tegenover, terwijl studenten het er vaker mee eens zijn dat professionals met huiselijk geweld ervaringen over deze vaardigheid beschikken.

Tussen studenten met en zonder huiselijk geweld ervaringen zijn er verschillen over de vaardigheid om zorgen te bespreken ($X^2(4) = 12,83$; $p = 0,01$ [2-zijdig]) en om contact te leggen met cliënten met vergelijkbare ervaringen ($X^2(2) = 8,44$; $p = 0,02$ [2-zijdig]). Bij beide vaardigheden zijn studenten met huiselijk geweld ervaringen het hier meer mee eens dan studenten zonder dergelijke ervaringen, die hier vaker neutraal tegenover staan of het er mee oneens zijn.

Tussen professionals met en zonder huiselijk geweld ervaringen zijn er verschillen in de mate waarin zij denken dat professionals met ervaringen beschikken over de vaardigheid om de belevingswereld van cliënten te begrijpen ($X^2(4) = 12,64$; $p = 0,01$ [2-zijdig]) en om aan te sluiten bij moeilijk bereikbare cliënten ($X^2(4) = 9,29$; $p = 0,05$ [2-zijdig]). Bij beide vaardigheden zijn professionals met huiselijk geweld ervaringen het hiermee sterker eens dan professionals zonder deze ervaringen, die hier vaker neutraal tegenover staan of het hier oneens mee zijn.

Tabel 5. Percentages van bijzondere kennis en vaardigheden waarover professionals en studenten met ervaringen met een onveilige thuissituatie beschikken (% , n= 131)

Professionals die ervaring hebben met onveiligheid in de thuissituatie, zijn beter in staat om:	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Zorgen over een onveilige thuissituatie bespreekbaar te maken bij cliënten.	2	13	41	34	11
Aan te sluiten bij de realiteit van mensen die te maken hebben met onveiligheid in de thuissituatie.	1	4	15	57	24
Contact te leggen met cliënten met soortgelijke ervaringen.	1	4	28	55	12
Te ondersteunen bij het zoeken naar hulp.	2	11	42	38	8
De belevingswereld van de cliënt te begrijpen.	1	2	8	48	41
Collega's te attenderen op mogelijke valkuilen.	1	3	24	52	20
De deskundigheid van collega's te bevorderen door ervaringskennis te delen.	0	4	21	48	27
Aan te sluiten bij moeilijk bereikbare cliënten.	2	6	30	44	18
Bij te dragen aan vernieuwing van de werkwijze rond onveilige thuissituaties.	0	2	27	51	20

Ter toelichting schrijven respondenten bij de open antwoorden dat professionals met dit soort persoonlijke ervaringen makkelijker en vanuit erkenning en herkenning een vertrouwensband met cliënten kunnen opbouwen. Zij menen dat deze professionals mogelijk vanuit hun 'onderbuikgevoel' meer aandacht hebben voor subtiele signalen die duiden op onveilige situaties. Tenslotte benoemt één respondent dat zij meent dat cliënten de hulpverlening als 'menselijker' ervaren wanneer professionals hun soortgelijke ervaring delen.

Hoewel het merendeel van de respondenten de meerwaarde van ervaringskennis erkent, zegt een aantal respondenten bij de open vragen dat persoonlijke huiselijk geweld ervaringen professionals niet automatisch tot een betere professional maken. Tevens zegt een respondent juist de balans tussen het hebben van ervaringskennis en het samenwerken met collega's zonder een soortgelijke ervaringskennis te waarderen.

3.4.2 Valkuilen

Aan alle professionals en studenten is gevraagd of ervaringen met een onveilige thuissituatie het werken met cliënten belemmeren en welke mogelijke valkuilen zij voor professionals met dergelijke ervaringen zien (Tabel 6 en 7). Ongeveer twee derde van de respondenten staat neutraal tegenover de vraag of de huiselijk geweld ervaringen belemmeren in het werken met cliënten. Er zijn geen verschillen tussen studenten en professionals of tussen respondenten met en zonder deze ervaringen. Van de overige professionals denkt het merendeel dat het hebben van deze ervaringen geen belemmering vormt; een klein deel denkt dat dit wel het geval is.

Tabel 6. Percentage van belemmeringen (n = 131)

Professionals die zelf met een onveilige thuissituatie te maken hebben gehad, worden door deze ervaringen belemmerd in hun contacten met cliënten met een soortgelijke ervaring.	Frequenties	Percentage
Helemaal mee oneens	14	10
Oneens	23	18
Neutraal	85	65
Eens	10	8
Helemaal mee eens	0	0

Tabel 7 beschrijft in hoeverre respondenten denken met welke mogelijke valkuilen professionals met huiselijk geweld ervaringen te maken kunnen krijgen. De drie valkuilen waar respondenten het sterkst mee eens zijn, zijn het activeren van onverwerkte zaken, projectie en emotionele belasting. De overige factoren worden eveneens in grote mate als mogelijke valkuilen gezien voor professionals met huiselijk geweld ervaringen.

Studenten denken dat het werk meer emotioneel belastend kan zijn voor professionals met dergelijke ervaringen dan dat professionals dat denken ($X^2(4) = 9,54; p = 0,05$ [2-zijdig]).

Tabel 7. Percentage van mogelijke valkuilen voor professionals met ervaringen met een onveilige thuissituatie (n = 131)

Professionals die hun ervaringskennis met onveiligheid in de thuissituatie professioneel inzetten, kunnen te maken krijgen met	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Verstoorde balans tussen afstand en nabijheid.	6	15	20	50	9
Projectie van het eigen verhaal op de cliënt.	3	5	24	54	13
Te veel vasthouden aan eigen visie.	5	11	24	53	7
Emotionele belasting.	3	4	26	52	15
Overlap tussen persoonlijke identiteit en professionele identiteit.	2	10	29	48	11
Activeren van onverwerkte zaken.	3	1	21	60	15

3.5 Toepassen van ervaringskennis in de praktijk

We hebben aan studenten en professionals met huiselijk geweld ervaringen gevraagd of zij zouden willen leren hoe zij deze ervaringen professioneel kunnen inzetten (Tabel 8). Ongeveer de helft van de respondenten heeft interesse om te leren hoe zij hun persoonlijke ervaringen professioneel kunnen inzetten. Van deze groep zet ongeveer 60% de eigen ervaringen nog niet in het werk in. De overige 40% doet dat wel, maar wil er meer over leren. Van de groep die geen interesse heeft in scholing omtrent de inzet van ervaringskennis en -deskundigheid, zegt ongeveer een vijfde dat zij hun persoonlijke ervaringen niet in het werk inzet. De overige vier vijfde van deze groep zegt zijn/haar ervaringen al in te zetten. Studenten en professionals denken hierover hetzelfde.

Tabel 8. Percentage behoefte aan scholing (n=81)

Ik zou willen leren hoe ik mijn ervaring met onveiligheid in de thuissituatie professioneel kan inzetten:	Studenten	Professionals	Totaal
Dat doe ik al en ik zou nog meer over willen leren	24	23	23
Dat doe ik al, daar heb ik geen hulp bij nodig	21	46	34
Dat doe ik nog niet en zou ik meer over willen leren	47	21	33
Dat doe ik nog niet, en wil ik ook niet leren	8	9	9

3.5.1 Scholing inzetten van ervaringskennis en -deskundigheid

Vervolgens hebben we met een open vraag aan respondenten gevraagd welke vaardigheden en competenties zij zouden willen leren om hun ervaringskennis professioneel in te kunnen zetten. Zij zeggen onder andere te willen leren hoe zij hun persoonlijke ervaringen professioneel kunnen inzetten: *wat deel je wel, wanneer en hoe doe je dat?* Tevens wensen zij te leren hoe zij zich emotioneel en professioneel kunnen beschermen wanneer zij hun ervaringen delen en deze professioneel inzetten. Tenslotte zeggen respondenten te willen leren hoe zij kunnen omgaan met afstand/nabijheid, overdracht/tegenoverdracht, de persoonlijke versus professionele identiteit en hoe organisaties ervaringsdeskundige professionals kunnen steunen, begeleiden en effectief kunnen inzetten.

Zowel studenten als professionals menen dat organisaties en opleidingen het leren van deze vaardigheden en competenties het beste kunnen faciliteren door scholing aan te bieden. Dit kan zijn in de vorm van vakliteratuur, een cursus, keuzevak, gastcollege en het oefenen via casuïstiek. Daarnaast geven zij aan het belangrijk te vinden dat organisaties de ruimte bieden voor veilige intervisie en supervisie en voor het voeren van (meer) ervaringsgerichte gesprekken. Dit houdt in dat er meer ruimte wordt geboden om persoonlijke ervaringen te delen die relevant kunnen zijn voor het werk of het werk kunnen beïnvloeden. Een aantal respondenten is van mening dat openheid over dit onderwerp kan bijdragen aan het voorkomen dat ervaringsdeskundige professionals een terugval krijgen in hun eigen herstel, wanneer zij hun ervaringskennis professioneel inzetten.

Tabel 9 beschrijft hoe studenten aankijken tegen de aandacht voor ervaringskennis en -deskundigheid in de huidige opleidingen. Veel studenten ervaren dat er aandacht is voor huiselijk geweld in de opleiding (73%) maar dat er weinig aandacht is voor de persoonlijke huiselijk geweld ervaringen en het daarmee omgaan. Ook ervaren zij weinig aanmoediging om persoonlijke ervaringen in het werk (stage) in te zetten.

Tabel 9. Percentages van de mening van studenten over de aandacht voor ervaringsdeskundigheid in de huidige opleiding

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Binnen mijn opleiding wordt er aandacht besteed aan de thema's huiselijk geweld en kindermishandeling (onveiligheid in de thuissituatie).	1	4	21	36	37
Binnen mijn opleiding is er zowel tijdens de lessen als bij de studiebegeleiding aandacht voor persoonlijke ervaringen met onveiligheid in de thuissituatie.	17	31	27	21	3
Binnen mijn opleiding leren we hoe je met eigen persoonlijke ervaringen met onveiligheid in de thuissituatie omgaat in het werkveld.	24	41	19	13	3
Binnen mijn opleiding worden we aangemoedigd om onze persoonlijke ervaringen met onveiligheid in de thuissituatie toe te passen in het werk.	21	39	31	6	1

3.5.2 Randvoorwaarden voor het inzetten van de eigen ervaringskennis

Tabel 10 beschrijft welke randvoorwaarden professionals en studenten nodig vinden voor het professioneel inzetten van ervaringskennis. Met alle voorgelegde randvoorwaarden zijn zij het eens of helemaal mee eens.

Er is een verschil tussen studenten en professionals voor de mate waarin ze belang hechten aan het draagvlak in de organisatie voor het inzetten van persoonlijke ervaringen ($X^2(3) = 9,90; p = 0,02$ [2-zijdig]). Professionals zijn het er vaker mee eens dat draagvlak nodig is dan studenten, die hier wat vaker neutraal tegenover staan.

Tabel 10. Percentage van randvoorwaarden voor inzetten van persoonlijke ervaringen met een onveilige thuissituatie (n=131)

Randvoorwaarden voor het professioneel inzetten van ervaringskennis	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Hebben geleerd om de eigen ervaringskennis professioneel toe te passen.	0	1	7	44	49
Bewust bezig zijn met het eigen herstelproces.	2	1	13	39	46
Zich gesteund voelen door hun collega's en leidinggevende.	0	1	8	36	56
Er draagvlak is voor professionals om persoonlijke ervaringen in de hulpverlening in te zetten.	0	2	9	48	41
Er een veilig klimaat is op de stageplek. (alleen studenten)	0	1	3	23	73

Ter aanvulling benoemen respondenten bij de open antwoorden nog een aantal randvoorwaarden. Respondenten met huiselijk geweld ervaring, schrijven dat ze het belangrijk vinden om goede begeleiding te ontvangen en om de optie te hebben om een casus over te kunnen dragen wanneer de inhoud te dichtbij komt. Tevens vinden zij een open en een veilig klimaat belangrijk. Hiermee

bedoelen zij dat zij geen vooroordelen willen ervaren van collega's en dat zij eerst een vertrouwensband met cliënten moeten hebben opgebouwd alvorens een eigen ervaring te onthullen.

Respondenten zonder huiselijk geweld ervaringen benoemen onder andere de volgende punten als belangrijke randvoorwaarden voor het professioneel inzetten van dergelijke ervaringen: openheid over de ervaringskennis naar collega's en leidinggevende, aandacht voor reflectie, intervisie en supervisie, en het maken van heldere afspraken betreffende het doel om de eigen ervaringskennis in te zetten, zodat de cliënt en het behandeldoel centraal blijft staan. Tenslotte vinden zij het belangrijk dat professionals die hun ervaringskennis deskundig inzetten en deze delen met collega's, nog steeds als volwaardige professionals moeten worden gezien.

3.6 Conclusie

Het merendeel van de respondenten meent dat het inzetten van persoonlijke ervaringen door professionals wenselijk is. Zij zien meerwaarde van dergelijke persoonlijke ervaringen voor cliënten. Met name verwachten zij dat professionals met persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld betere aansluiting met cliënten hebben. Wel plaatsen zij ook kanttekeningen bij het inzetten van persoonlijke ervaringen. Zij zien kwetsbaarheid voor deze professionals, bijvoorbeeld door een verstoorde balans tussen afstand en nabijheid, projectie en triggering van onvoldoende verwerkte ervaringen. Als belangrijke voorwaarden noemen zij dat deze professionals leren om hun ervaringen in te zetten, bewust bezig zijn met hun eigen herstel en steun van collega's en leidinggevende.

Binnen de bestaande opleidingen is er weliswaar aandacht voor (theoretische kennis over) huiselijk geweld en kindermishandeling. Aandacht voor (het inzetten van) de persoonlijke ervaringen hiermee blijft echter achter; studenten zeggen dat hier onvoldoende oog voor is.

4 Interviews

4.1 Doel- en vraagstelling

Het doel van de interviews was een verdere uitdieping van de mogelijkheden om persoonlijke ervaringen die professionals met huiselijk geweld hebben, in te zetten in hun werk met cliënten.

Hiervoor waren de volgende onderzoeksvragen leidend:

1. Hoe beoordelen professionals of collega's en (ex-)cliënten de *wenselijkheid* dat professionals persoonlijke ervaringen actief benutten in hun werk? Welke mogelijke voor- en nadelen zien zij hiervan?
2. Over welke bijzondere *kennis en vaardigheden* beschikken professionals die persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld hebben?
3. Hoe kunnen de persoonlijke ervaringen van professionals *belemmeren of helpen* (meerwaarde) bij het werken met cliënten die met huiselijk geweld te maken hebben?
4. Hoe kunnen professionals – indien wenselijk – persoonlijke ervaringen *zinnig benutten* in het werk met cliënten, en wat is daarvoor nodig? En hoe kunnen professionals zonder deze persoonlijke ervaringen – indien wenselijk – deze ervaringskennis leren en benutten, en wat is daarvoor nodig?

4.2 Methode

4.2.1 Werving

Respondenten zijn geworven via verschillende kanalen. Als eerste zijn deelnemers aan de quickscan gevraagd voor deelname aan een interview. De deelnemers die hiervoor toestemming hebben gegeven, zijn vervolgens persoonlijk benaderd. Verder is geworven via de organisaties binnen de Werkplaats SAMEN, het Kennisnetwerk Jeugd Haaglanden, en is landelijk via LinkedIn geworven.

De werving voor de interviews vond plaats tussen september 2021 en april 2022.

4.2.2 Opzet interview

Voor de interviews is een topiclijst opgesteld met de onderwerpen en vragen. De onderwerpen waren deels gebaseerd op de literatuurstudie en deels op de uitkomsten van de quickscan. Elk interview begon met een introductie. Hier besprak de interviewer onder andere het doel van het onderzoek en vertelde de respondent dat hij/zij het interview op elk moment kon stoppen. Na deze introductie volgden enkele algemene vragen met betrekking tot het inzetten van de eigen ervaringskennis binnen de hulpverlening en hoe wenselijk respondenten dit achtten. Vervolgens ging het interview in op de persoonlijke ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid van de respondent en hoe hij/zij dit combineert met het professional zijn. Ter afronding sloot de interviewer af met een open vraag of respondenten nog iets toe wilden voegen aan het interview.

4.2.3 Analyse

De opnames van de afgenomen interviews zijn getranscribeerd waarna deze thematisch geanalyseerd zijn. Daarbij zijn de onderzoekers zowel inductief als deductief te werk gegaan. De deductieve codes zijn opgesteld aan de hand van de topiclijst. Hier zijn inductieve codes aan toegevoegd wanneer data niet met de deductieve codes gecodeerd kon worden. Vervolgens zijn per code de antwoorden van de respondenten geanalyseerd met behulp van het software programma Atlas.ti.

4.3 Resultaten

4.3.1 Respons

In totaal zijn voor het onderzoek 51 mensen geïnterviewd. Vier van de geïnterviewden waren man. De leeftijd van de respondenten varieerde van 18 tot 64 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 38 jaar.

Van de respondenten waren 31 personen werkzaam in de jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg of huiselijk geweld sector. Van de respondenten waren 18 studenten aan een hogeschool of universiteit (De Haagse Hogeschool, Hogeschool Rotterdam, Inholland, Hogeschool Utrecht of Universiteit Leiden). Van de respondenten waren 16 (ex-)cliënten. Tien personen waren actief als ervaringsdeskundige. Een deel van de respondenten viel in meerdere categorieën.

Vijf van de respondenten hadden geen persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld.

4.3.2 Wenselijkheid om persoonlijke ervaringen in te zetten

De eerste onderzoeksvraag luidde: Hoe beoordelen professionals of collega's en (ex-)cliënten de wenselijkheid dat professionals ervaringskennis expliciet benutten in hun werk? Wat zijn mogelijke voor- en nadelen daarvan?

Het benutten van ervaringskennis in het werk van professionals werd door het merendeel van de respondenten als wenselijk beschouwd. Zij noemden uiteenlopende voordelen voor het inzetten van ervaringskennis. De voordelen die zij benoemden, hadden betrekking op cliënten, de professional met ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling, collega's, de organisatie en de maatschappij.

Voordelen van het expliciet benutten van ervaringskennis door professionals

De meeste respondenten die het benutten van ervaringskennis door professionals als wenselijk beschouwden, benoemden dat dit voordelen heeft voor cliënten. Respondenten, zowel professionals en studenten als cliënten zelf, meenden dat cliënten zich beter begrepen voelen wanneer professionals hun eigen ervaringen delen met de cliënt. Hierdoor hebben zij een betere klik met de professional. Ook hebben cliënten meer vertrouwen in professionals doordat zij zich beter begrepen voelen en zich meer open durven te stellen voor hulp.

“Ik zie wat het bij cliënten doet. Ze durven zich sneller te openen in hun emoties. Ik kan verbinding maken tussen de cliënt en de professional. Daardoor ontstaat daar ook vertrouwen en gaat het hulpverleningstraject wat sneller en kan dat wat beter opgestart worden”. (Prof9)

Een ander voordeel van het delen van ervaringen door professionals is, volgens de respondenten, dat cliënten een positief voorbeeld krijgen van hoe iemand uit een gelijksoortige situatie is gekomen. Cliënten zien professionals als voorbeeld, wat een positief effect kan hebben op het hulpverleningstraject.

Naast de voordelen voor cliënten benoemden veel respondenten dat ook professionals met ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling, de tweede actor, voordelen kunnen ondervinden van het delen van ervaringen met cliënten. Allereerst meenden professionals met ervaringen met huiselijk geweld dat het delen van hun ervaringen met cliënten helend werkt. Door over hun ervaringen te praten verwerken professionals wat zij hebben meegemaakt.

“Ik denk ook weer voor jezelf voor je eigen proces, dat dat ook weer helend kan werken. Omdat we ook weten dat hoe meer je over dit soort dingen praat, hoe meer het verwerkt wordt in je lijf. Dus ja. Dit zijn denk ik dat het ook weer een heel klein stukje eigen therapie is, zeg maar”. (Stud11)

Daarnaast gaven respondenten aan dat het delen van hun ervaringen ook leidt tot gevoelens van voldoening. Zij hebben het gevoel dat ze iets terug kunnen doen, door het delen van hun ervaringen, of hun eigen ervaringen in iets positiefs kunnen omzetten.

“Voor mij was het gevoel dat ik wat terug kon doen, ik heb natuurlijk hulp gehad en daar heb ik baat bij gehad en dan voelt het voor mij voldoende van nu kan ik ook weer wat teruggeven.” (Cl3)

De derde actor die voordelen ondervindt van het benutten van persoonlijke ervaringen door professionals is het team en de organisatie waar deze professionals werkzaam zijn. Respondenten met ervaringen met huiselijk geweld meenden dat zij (een deel van) deze kennis over kunnen dragen aan collega's en de organisatie. Zij dragen de kennis over aan collega's door trainingen te geven, maar ook door hun ideeën over bepaalde casussen met collega's te bespreken:

“Het kan ook, nou ja, verschillende kanten op werken, want het kan ook zo zijn dat je kan kiezen als je het van elkaar weet dat je een eigen collega kan bevragen ook, van “goh Ik heb een cliënt die nu dit of dat...” Ik weet dat niet uit eigen ervaring, maar hoe denk jij erover. Dus of intervisie of tussendoor dat je als team, als het vertrouwen en de veiligheid in een team er is, en je weet dingen van elkaar, dat je dus ook mekaar daarop kan nou ja, bevragen en inzetten”. (Prof3)

Daarnaast gaven respondenten aan dat zij door het delen van hun ervaringen bepaalde stigma's bij collega's weg kunnen nemen.

“Omdat ze het dan van een collega horen en eigenlijk ook wel zien dat bepaalde stigma's die worden genoemd, dat die eigenlijk niet kloppen en dat je eigenlijk ook met een chronische PTSS en dysthymie van alles kunt doen en ik ben nooit ziek. Weet je, ik ben niet iemand die zich continu ziekmeldt”. (Prof12)

De respondenten dragen hun kennis over aan de organisatie door mee te denken over nieuw beleid. Respondenten benoemden hierbij dat zij een adviesrol aannemen vanuit hun persoonlijke ervaringen bij het vormgeven van nieuw beleid.

Tot slot meenden respondenten dat het delen van ervaringen met collega's leidt tot meer verbinding onderling waardoor collega's elkaar meer vertrouwen en meer met elkaar delen.

“Ik denk dat het in die zin ook weer voor meer connectie binnen een team kan zorgen op het moment dat er dus wel echt een open sfeer wordt gecreëerd, waarbij dit soort dingen ook besproken kunnen worden. En dat je daardoor elkaar juist beter kunt helpen en gerichter kunt helpen ook vooral”. (Stud11)

Twee respondenten noemden als vierde en laatste actor de maatschappij die voordelen kan ervaren van het benutten van ervaringskennis. Zij meenden dat het benutten van ervaringskennis door professionals ervoor kan zorgen dat de maatschappij gaat inzien dat (onder andere) huiselijk geweld iedereen kan overkomen en niet alleen mensen met een lage sociale-economische status (SES), wat het huidige stigma is in de maatschappij. Dit sluit ook aan bij het eerdergenoemde voordeel voor collega's, die eveneens kunnen leren van professionals met persoonlijke ervaringen dat huiselijk geweld ook onder hoogopgeleiden voorkomt en dat het mogelijk is eruit te komen en ervan te herstellen.

Nadelen van het expliciet benutten van ervaringskennis door professionals

Hoewel respondenten overwegend positief stonden tegenover het delen van persoonlijke ervaringen en er veel voordelen van zagen, zagen zij ook mogelijke nadelen. Naar verhouding zijn er veel meer voordelen dan nadelen genoemd. Deze nadelen hadden betrekking op cliënten, de professionals zelf en het team en de organisatie.

De meest genoemde nadelen door respondenten hadden betrekking op cliënten. Respondenten meenden dat cliënten het als belastend kunnen ervaren als professionals hun ervaringen delen. Respondenten benoemden dat cliënten genoeg aan hun eigen problemen hebben. Zij meenden dat cliënten het zich kunnen aantrekken dat de professional soortgelijke ervaringen heeft en zich daardoor zorgen kunnen maken om de professional. Hierdoor kunnen de ervaringen van de professional het herstel van de cliënt negatief beïnvloeden. In aansluiting hierop benoemden respondenten ook dat door het delen van ervaringen de cliënt mogelijk niet langer centraal staat.

“Het is niet behulpzaam als hulpverlener wanneer je zegt, ‘oh ja, ik weet precies wat je bedoelt toen mijn vriend overleed...’ en dan gaat het ineens over jou en niet over de cliënt, dus het moet altijd cliënt centered blijven”. (Cl10)

Ook kunnen de ervaringen van een professional de cliënt afschrikken. De cliënt kan ervaren dat de professional te dichtbij komt en de ervaringen van professionals kunnen ook als trigger werken bij de cliënt. Een respondent gebruikte hierbij de term hertraumatiseren.

“Maar dat je dus wel moet uitkijken van hé, hoe ga ik hiermee om hè dus? Je kan niet zomaar van alles klakkeloos tegen een cliënt zeggen over je eigen verleden. Want je kan ook een cliënt misschien daarmee weer hertraumatiseren”. (Stud2)

Dit nadeel voor de cliënt benoemden respondenten ook als nadeel voor professionals met ervaringskennis. Respondenten gaven aan dat professionals zelf ook getriggerd kunnen worden wanneer zij hun verhaal delen met anderen doordat zij de eigen ervaringen nog onvoldoende verwerkt hebben.

Daarnaast kunnen professionals die hun ervaringen delen, ervaren dat cliënten hier misbruik van maken. Respondenten denken dat cliënten bijvoorbeeld de ervaringen van professionals als ‘excuus’ gebruiken om hun eigen problemen niet aan te pakken.

Tot slot kunnen professionals met ervaringskennis ervaren dat collega’s op een andere manier naar hen kijken wanneer zij vertellen over hun persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld. Een respondent beschreef een situatie waarbij zij door haar collega’s niet serieus genomen werd omdat zij wisten van haar situatie.

“Het is, ik wil gewoon functioneren en ik wil niet dat mensen iets hebben. Om wat, zoals ik al net zei, het wordt, je wordt heel makkelijk in hokjes geplaatst, dus op het moment dat ik aangeef van joh, hè, ik maak me een beetje zorgen. Ik zou wat meer zorg willen hebben voor die klant als ze wisten dat ik bijvoorbeeld ervaringsdeskundige ben. Ja, dan zouden ze zeggen van, ja, misschien moet je dat niet zo doen en jou even met jouw ervaring. Het wordt zo snel, wordt dat gelabeld.” (Stud5)

Hoewel respondenten menen dat het delen van hun ervaringen met collega’s mogelijk helpt om stigma’s weg te nemen, blijkt uit bovenstaand voorbeeld dat dit niet eenvoudig is. Sommige respondenten vertelden dan ook dat zij terughoudend zijn om aan collega’s te vertellen dat zij met huiselijk geweld te maken hebben gehad.

Een aantal respondenten noemden ook nadelen die het delen van ervaringen door professionals voor het team en de organisatie kunnen hebben. Het eerste nadeel is dat een ervaringsdeskundige professional andere collega’s het gevoel kan geven het beter te weten.

“Wat ik zelf wel vind is dat een ervaringsdeskundige professionals soms nog wel eens het idee heeft van oh, ik weet alles beter en daardoor toch wel het team probeert te overrulen. Waardoor ik mij kan voorstellen dat het team zich niet serieus genomen voelt. En teamleden dus ook zoiets hebben van. Nou ja, weet je ook dat zoek het maar uit, jij weet het toch beter?” (C17)

Het tweede nadeel dat respondenten noemden is dat het de organisatie kan schaden wanneer professionals hun persoonlijke ervaringen op een verkeerde manier gebruiken. Dit kan zijn omdat cliënten minder tevreden zijn over de geboden hulp.

“Een organisatie kan daardoor misschien beschadigd worden, denk ik. Als een cliënt bijvoorbeeld inderdaad nadelig praat over de hulpverlening”. (C14)

Ook wanneer professionals hun eigen ervaringen nog onvoldoende verwerkt hebben, dan kan dit de organisatie schaden. Als ervaringen onvoldoende verwerkt zijn, dan kunnen professionals kwetsbaarder worden voor emotionele triggers en daarmee mogelijk ook voor overspannenheid of burn-out.

“Ik denk als organisatie dat het nadeel kan zijn, dat... Het is natuurlijk niet altijd zo, maar ik kan nog best wel eens labiel zijn. En dat gaat natuurlijk ten koste van mijn werk, mijn studie

en ook van mijn baas dus, want als ik weer een tijd ziek ben dan ja, is dat best wel een groot risico als bedrijf zijnde". (Prof10)

De genoemde nadelen maakten dat enkele respondenten een negatieve houding aannamen ten opzichte van het inzetten van hun ervaringskennis. Andere respondenten benoemden echter dat deze nadelen zich kunnen voordoen en dat daarom voorzichtigheid geboden is bij het inzetten van ervaringskennis. Respondenten meenden dat per situatie gekeken moet worden of en in welke mate ervaringen gedeeld kunnen worden met de cliënt. Zij stonden daarom niet per se negatief tegenover het expliciet benutten van ervaringskennis door professionals, maar waren hier wel terughoudend of voorzichtig in.

4.3.3 Bijzondere houding, kennis en vaardigheden

De tweede onderzoeksvraag luidde: Over welke bijzondere kennis en vaardigheden beschikken professionals die persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld hebben?

De meeste respondenten meenden dat persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld of kindermishandeling een bijzondere houding, kennis en vaardigheden voor het werk opleveren. Slechts zeven respondenten meenden dat de ervaringen wellicht een bijzondere houding, kennis en vaardigheden opleveren, maar dat deze ook op andere manieren te verwerven zijn.

"Nou ja, ik weet niet precies of mijn houding ten aanzien van bepaalde dingen binnen het werk is veranderd door mijn eigen ervaring of dat dat altijd al zo was". (Prof8)

Ten aanzien van kennis, vaardigheden en houding hebben respondenten verschillende bijzonderheden genoemd. Wat betreft kennis werd genoemd dat professionals met persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld of kindermishandeling doorleefde kennis hierover hebben. Waar professionals zonder deze persoonlijke ervaringen feitelijke kennis hebben over huiselijk geweld en kindermishandeling, schuilt er bij professionals met deze persoonlijke ervaringen een hele belevingswereld achter deze kennis; zij hebben de problematiek aan den lijve ervaren. Een respondent legde het zo uit:

"De absolute meerwaarde is dat, ik vergelijk het altijd maar met de pijn van het hebben van een gebroken arm. Ik heb dat nooit gehad. Ik weet mijn hele leven al dat het heel veel pijn doet en dat je dan in het gips zit. Meer weet ik er niet over. Als ik zelf die gebroken arm heb, dan kan ik ervaren hoe het naast de pijn ook leidt tot slecht slapen, tot moeilijk jezelf kunnen verzorgen. Persoonlijke hygiëne, dat je niet kan autorijden, dat je denkt, oh ja, wacht. De ervaring kent veel meer kleur en gelaagdheden." (Stud6)

Daarnaast noemde een aantal professionals dat ze door hun ervaringen het gedrag van cliënten, de problematiek en de gevolgen ervan voor de cliënt beter begrijpen. Zo noemde een respondent dat zij vanuit haar ervaring trauma en de manier waarop de overlevingsstand werkt, goed begreep en ook kon uitleggen.

Deze specifieke kennis die professionals met ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling hebben, maakt ook dat zij bepaalde vaardigheden hebben ontwikkeld die andere professionals niet bezitten. Respondenten meenden dat persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld of kindermishandeling professionals een sterk inlevingsvermogen en empathie geeft en vermogen om

aan te voelen hoe het beste te reageren op bepaalde momenten, en (intuïtief) weten hoe het beste aan te sluiten bij cliënten in gesprekken.

“Het enige wat zij niet hebben is wat ik heb meegemaakt. Ik heb dus gewoon echt het geweld gezien. Ik heb het geproefd. Ik heb het geroken. Ik denk dat dat enige essentiële verschil is. Ik weet wat het is om die spanning te dragen. Ik weet hoe het is om angstig te zijn en dan ook echt angstig, omdat je dat in je jeugd hebt meegemaakt naar je volwassenheid. Ik denk dat dat het enige verschil is. Dat gevoel wat je meemaakt, vooral het gevoel. Dus ik denk dat ik me als ik kinderen zie, die dus uit dat soort situaties komen dat ik me misschien beter kan inleven en weet wat ze nodig hebben, hè?” (Stud2)

Daarnaast zien of voelen professionals die ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling hebben subtiele signalen van het geweld, misbruik of de verwaarlozing bij cliënten.

“En signalen bij kinderen....hoe kijken ze naar hun ouders? Vertonen ze wel gedrag wat normaal is voor hun leeftijd? Weet je....als je moeder hebt die steeds zegt: Mijn kind is zo stil, die hoor je nooit. Daar heb je nooit last van. Dan gaan bij mij meteen al mijn nekharen overeind. Dan denk ik, hé, dat kan niet. We hebben het over een vier-en-half jarige die stil in een hoekje zit, de hele dag. Dat is vreemd. Weet je dat soort dingen....ik denk dat je dat wat sneller in de gaten hebt.” (Prof1)

Sommige respondenten zeiden dat dit inzicht in subtiele signalen is ontstaan vanuit hun ervaringen met huiselijk geweld; dit geeft hen een gevoeligheid voor sfeer en ‘voelsprietten’ om subtiele signalen op te vangen.

“Je voelt de dingen gewoon wat beter aan denk ik. Wat je ook echt leert, is - zeker als je onveilig opgroeit - andere mensen heel erg lezen en aanvoelen. Je krijgt echt een soort voelspriet. Dat heb je nodig om je veiligheid te waarborgen, want iemand die vertoont onvoorspelbaar gedrag, je gaat heel erg peilen, aanvoelen van oké, wanneer gaat er iets gebeuren? En dat is uiteindelijk later wel ook echt een handig instrument, want je kan mensen zo makkelijk lezen en je weet precies waar ze staan en als je dat kan toepassen is dat echt wel heel erg nuttig, denk ik.” (CI5)

Deze kennis en vaardigheden maken dat professionals met ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling ook een bijzondere houding aannemen naar hun cliënten toe. Ze noemden verschillende aspecten . Zo noemden ze dat ze cliënten de ruimte geven om op hun eigen tijd met hun verhaal te komen, vanuit de ervaring dat het verhaal wel komt en dat druk op het proces zinloos is en zelfs averechts werkt.

“Nou ja zij was sowieso veel sensitiever in hoe ze dingen zei, wat ze van me vroeg. Zij was de eerste die mij in mijn kracht probeerde te zetten door gewoon te zeggen, het is heel moeilijk en bijvoorbeeld ook ‘ik had het ook zo moeilijk bij mij heeft dat ook een tijd geduurd dus, hè maak je niet zorgen als het niet snel gaat en het is oké’. Zij heeft mij ook denk ik heel erg geleerd dat je niet hoeft te proberen om alle schade op te lossen, omdat het toch niet meer weggaat, maar dat je een soort van nieuwe manier van leven moet vinden en daarin tevreden moet zijn met jezelf. En omdat ik zag dat zij dat kon, had ik veel meer vertrouwen in dat ik dat ook kon”. (CI12)

Ook noemden ze dat ze accepteren dat verandering in kleine stapjes gaat en met terugval gepaard kan gaan. Dit begrip voor de kleine stapjes en terugval zien zij vaak niet bij collega's zonder persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld. Integendeel, sommigen noemden expliciet dat zij veroordelende uitspraken van collega's horen. Collega's doen bijvoorbeeld negatieve of veroordelende uitspraken over mensen die herhaaldelijk teruggaan naar hun partner na partnergeweld.

“Wat ik gewoon merk is dat als ik naar andere collega's kijk die bijvoorbeeld niet die ervaring hebben dat ik daar dan toch ja, niet per se meer begrip of zo over heb, maar ik begrijp soms de gedachte erachter van zo'n cliënt, waarom ze terug gaan of hè soms wordt er ook wel eens heel vaak gezegd van ja, maar ze heeft er zelf ook een aandeel in en ze reageert toch op hem en ze doet dit en dan denk ik ja hè, dat is logisch dat ze dat doet, zeg maar dat 'ja, ze komt hier wel voor hulp maar ondertussen reageert ze wel op hem, zeg maar, en breekt ze het toch niet af?' En dan denk ik ja, maar dat is heel logisch, zeg maar, dus daar merk ik wel dat ik dan ook wel kan zeggen tegen mijn collega's, ja, maar hè, dat komt daar en daardoor of dat is heel logisch. En daar merk ik wel verschil in, niet met alle collega's, maar met sommige collega's wel. Dat ze toch niet helemaal begrijpen, wat ook helemaal logisch is, hè maar, waarom cliënten dan toch nog bepaalde stappen zetten”. (Cl12)

Daarnaast noemden respondenten hoe ze zich door hun eigen ervaringen met hulpverlening of onderzoek door instanties als Veilig Thuis bewust waren geworden van de impact hiervan voor mensen.

“Ja, nou ja, er kwam dus een medewerker van het AMK bij mij op huisbezoek om thuis te praten en dat had ik zelf ook al duizenden keren gedaan. Ik vond het opvallend bij mezelf dat ik er zo zenuwachtig van werd dat zij op bezoek kwam bij mij. Zo zenuwachtig dat ik het huis helemaal super grondig ging schoonmaken, terwijl het er helemaal niet over ging of er ergens nog een stofje lag. Zeker in die situatie kwam ze gewoon met mij in gesprek; ze kwam helemaal niet kijken of mijn huis spel netjes was of weet ik veel wat. Ja daardoor werd ik me heel erg bewust van hoeveel impact zo'n AMK of nu een Veilige Thuis onderzoek heeft, zeg maar, terwijl ik dan precies weet hoe het in elkaar zit”. (Prof8)

Tot slot zeiden, met name (ervaren) professionals, dat zij hun kennis en vaardigheden vanuit hun persoonlijke ervaringen ook inzetten in gesprekken met cliënten. Dat hoeft niet te betekenen dat ze hun eigen ervaringen in een gesprek benoemen, maar wel dat hun ervaringen ze bewust maakt van signalen en hun reactie daarop. Zo noemden sommigen dat ze signalen die ze herkennen vanuit hun persoonlijke ervaring, benoemen naar cliënten. Ze gebruiken hun inzicht bijvoorbeeld ook om door te vragen naar hoe hun cliënten bepaalde situaties ervaren.

“Ik durf ook vraag stellen die een ander misschien niet durft te stellen of waar iemand anders niet aan denkt... Daarin merk ik ook nog wel eens drempels bij collega's. Ook wat meer uit te vragen van nou, ja, wanneer viel die eerste klap en wat gebeurde er toen? Wat gebeurde er daarvoor? Wat meer verdiepende vragen te kunnen stellen. Een situatie wat meer uitvragen.” (Prof18)

4.3.4 Belemmerende factoren

De derde onderzoeksvraag luidde: Hoe kunnen de persoonlijke ervaringen van professionals belemmeren bij het werken met cliënten die met huiselijk geweld te maken hebben?

Persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld kunnen een belemmering vormen in het werken met cliënten die hiermee te maken hebben. Respondenten noemden een aantal mogelijke belemmeringen. Een veel genoemde belemmering is dat sommige professionals met ervaringen met huiselijk geweld hun ervaringen onvoldoende verwerkt hebben, waardoor professionals getriggerd worden door het verhaal van hun cliënten. Ook kan het maken dat ze niet goed het onderscheid kunnen maken tussen wat van hen zelf is en wat van de cliënt is. Ook noemden respondenten dat het lastig kan zijn om gezonde grenzen te stellen en dat professionals met ervaringen met huiselijk geweld gemakkelijker in situaties belanden waarin ze anderen over hun grenzen laten gaan.

“Wat ik als een nadeel heb ervaren bij mezelf is als mensen tegen mij gingen schreeuwen, en met name vaders.....En wat natuurlijk regelmatig gebeurde, want ik werkte in het gedwongen kader. Dan was ik continu een kind. Dat vond ik verschrikkelijk moeilijk....om dan niet in mijn eigen afweermechanisme te gaan zitten. Ja ik, ik ging wel echt in de verlamming hoor, dus ik liet het wel echt over mij heen komen. Waar andere mensen zeiden: ‘ho ho, we gaan dit gesprek nu stoppen, want u doet zus of zo’, liet ik het toch best wel een end over mij heen gaan en dan uiteindelijk vermande ik mij tijdens de tirade en zei ik wel van ‘nou nu, nu is het klaar’. Maar dat vraagt gewoon net even wat meer energie van een ervaringsdeskundige denk ik.” (Prof2)

Naast dat anderen over de grenzen van ervaringsdeskundige professionals kunnen gaan, meenden sommige respondenten ook dat zij zelf soms over hun eigen grenzen gaan als het gaat om de verhouding tussen de cliënt en de professional. Ervaringsdeskundige professionals kunnen zich soms zo inleven in de cliënt dat dit ten koste gaat van hun professionele rol.

“Nou, ik denk als de hulpverlener te ver er in mee zou gaan, dat ik denk dat die toch altijd wel de stabiele factor moet zijn, de rots in de branding en dus heel goed de grenzen moet kunnen bewaken, kader neerzetten en dat je daar ook weer niet, dat je dat loslaat en dat je dan helemaal als twee vriendinnen op de bank zit, want ja, je moet wel een meerwaarde hebben. Dus en denk ik. Als een cliënt misschien de grip op zichzelf kwijtraakt dat je wel moet kunnen handelen of zo of de consequenties kunnen blijven overzien, misschien tot hoever kan je gaan?” (Cl14)

Een belemmering voor professionals met ervaringen met huiselijk geweld is mogelijk ook dat ze te snel aannames doen. Zo kan het bijvoorbeeld dat ze te snel ervan uitgaan dat anderen in vergelijkbare situaties als zijzelf hebben gezeten, deze situaties hetzelfde beleven als zij dat hebben gedaan.

Sommige respondenten met ervaringen met huiselijk geweld ervoeren dat ze super gevoelig zijn voor sfeer of emoties van anderen. Hoewel ze dat enerzijds als mogelijk voordeel zien, ervaren zij anderzijds soms ook dat hun alarmbellen te snel afgaan, in situaties waar uiteindelijk toch weinig aan de hand blijkt te zijn.

“Bijvoorbeeld: ik heb een jongere gehad waarbij weliswaar meldingen zijn geweest dat er ja dat er sprake is geweest van dat de burens hebben gedacht dat er iets aan de hand was qua

geweld. En nou ja, de spanningen liepen daar best wel hoog op in het gezin. Maar ja, ik vond het heel moeilijk om dat ergens dacht ik bij mezelf 'Oké, ik moet iets doen.' Ik moet ingrijpen, maar dan ga je ook weer heel erg zitten op je eigen gevoel van 'dit is niet goed' terwijl als je echt kijkt naar de context eromheen. Uiteindelijk bleek het wel gewoon mee te vallen, maar dus wat ik heel erg heb is dat mijn alarmbellen heel snel afgaan". (Stud5)

Een onverwachte confrontatie met een situatie die professionals met ervaringen met huiselijk geweld zelf lastig vinden, belemmert hen eveneens. Zo noemde een respondent de mogelijkheid dat een professional, die zelf slachtoffer van partnergeweld was, in het werk onverwacht oog in oog met een pleger kwam te staan. Die realiseerde zich dat ze zelf doodsbang was in deze situatie, maar ook niets van haar cliënt te verwachten had, omdat die op dat moment met dezelfde angst kampte. Sommigen ervoeren dat het lastig kan zijn om met deze situaties om te gaan.

"Ja oog in oog komen te staan met de pleger, absoluut. Dat kan heel pittig zijn. Ja, om dan ja, rustig te blijven. De juiste woorden te gebruiken. Afstand houden en proberen snel uit de uit die situatie te komen. Want van de cliënten kan ik niks verwachten in zo'n situatie, want die zit zelf met enorme angst. Ja dat dat vind ik wel, dat kan wel eens gebeuren en dat zijn de minder prettige situaties, ja". (Prof9)

Tot slot ervoeren sommige respondenten dat het lastig is om in het werk uit te komen voor hun persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld, vanwege stigmatisering door hun collega's of vanwege angst voor stigmatisering. Enkele respondenten noemden dat ze negatieve ervaringen hadden met collega's, waarmee ze hun persoonlijke ervaringen deelden. Anderen verwachtten dat collega's mogelijk negatief zouden reageren. Zij waren bang niet meer serieus genomen te worden als professional en als slachtoffer gezien te worden in plaats van als een krachtige persoon.

"Ik denk dat daar de angst of onzekerheid om door collega's daarmee anders bekeken te worden. De angst om misschien voor een deel als slachtoffer gezien te worden, in plaats van als iemand met vanuit kracht met kracht". (Prof3)

4.3.5 Hoe persoonlijke ervaringen inzetten: Randvoorwaarden en opleiding

De vierde onderzoeksvraag luidde: Hoe kunnen professionals – indien wenselijk – persoonlijke ervaringen zinvol benutten in het werk met cliënten, en wat is daarvoor nodig? En hoe kunnen professionals zonder deze persoonlijke ervaringen – indien wenselijk – deze ervaringskennis leren en benutten, en wat is daarvoor nodig?

Een aanzienlijk aantal respondenten heeft ideeën gedeeld hoe zij hun persoonlijke ervaringen in het werk kunnen benutten. Overigens lijkt hierin nog wel een tweedeling onder de respondenten te bestaan. Er is een groep – met name ervaren professionals – die een eigen weg gevonden heeft in hoe ze om gaan met hun persoonlijke ervaringen in contact met cliënten. Er is ook een groep die nog zoekende is in hoe ze hun ervaringen kunnen inzetten. Dit leken met name studenten en nog weinig ervaren professionals te zijn.

Van de respondenten die zeiden dat ze hun ervaringen gebruiken in het contact met cliënten, vonden velen het lastig om te benoemen hoe ze dat precies deden; het is iets wat ze intuïtief wel of niet doen.

“Dat ik, ik zie dat dat echt wel meerwaarde kan hebben en ik schat ook vaak wel in wanneer wel, wanneer niet. Dus ik gebruik het niet altijd. Dat is ja, dat gaat een beetje op gevoel”.
(Prof11)

De meesten zeiden dat ze bij het delen van ervaringen geen specifieke eigen ervaringen benoemen naar cliënten, maar meer in het algemeen benoemen dat ze herkennen wat de cliënt vertelt.

“Ik benoem dan bijvoorbeeld soms van ik weet hoe het is om met iemand met psychiatrische problematiek thuis te leven. Of ik weet hoe het is om met een iemand die alcoholverslaafd in huis te leven. Ik ga daar niet te specifiek op in”. (Prof11)

Respondenten benadrukten dat de inzet van hun persoonlijke ervaringen ten dienste van de cliënt moest zijn. Het verhaal en de situatie van de cliënt stond centraal.

“Altijd de cliënt vooropzetten, want het gaat om het verhaal, de leefsituatie van de cliënt en niet van een professional en ook niet van een ervaringsdeskundige. En dus een professional hoort dan wel de levenservaringen zo deskundig in te zetten dat dat kleine stukjes zijn. Van ‘goh, jij vertelt mij nu dit. Zelf heb ik ook zo’n soort situatie meegemaakt’. En dan bijvoorbeeld een heel klein stukje delen in plaats van gelijk het hele verhaal op tafel. Dat geldt ook voor mij. Het gaat niet om mijn verhaal, het gaat om de belevingswereld van de cliënt”. (Prof9)

Dit sluit aan bij wat respondenten noemden als mogelijk nadeel van het delen van ervaringen door professionals, namelijk dat de cliënt niet meer centraal staat.

Wanneer ervaringsdeskundige professionals meenden dat het zinvol was voor de cliënt, lieten zij aan cliënten blijken dat ze vergelijkbare ervaringen hadden. Zij meenden dat het een kwestie van aanvoelen en afstemmen was hoe ze dit met cliënten deelden. Als respondenten al iets over hun eigen ervaringen aan cliënten vertelden, deden ze dat pas wanneer er een zekere mate van wederzijds vertrouwen was ontstaan. Dat betekent dat ze ook pas over hun eigen ervaringen vertelden na verloop van een aantal gesprekken.

“Dat soort dingen, weet je, dat is meer het contact leggen en in verbinding komen. Dus dat moet gaandeweg het proces komen dat ik denk, oh, weet je wel, dat kan, hier kan het helpend zijn voor iemand. Dus het is nooit tijdens mijn eerste contact of tijdens een intakegesprek dat ik dat gebruik”. (Prof6)

Respondenten vertelden zeker niet over hun eigen ervaringen wanneer ze dachten dat cliënten hun verhaal zouden kunnen gebruiken om een bondje te sluiten of te manipuleren (bijvoorbeeld in zaken waar echtscheidingsproblematiek speelt).

Respondenten zetten hun eigen verhaal functioneel in. Ze deden dat om hun eigen kwetsbaarheid te laten zien in de hoop dat dit de ander zover zou brengen om eigen kwetsbaarheden te laten zien.

“Dus dat je weet, dit brengt deze emoties met me mee en ik wil graag een stukje kwetsbaarheid van mezelf laten zien zodat ik de deur open om die kwetsbaarheid ook de andere kant op te krijgen”. (Prof4)

Ook deden ze dit om zichzelf als voorbeeld te stellen en hoop bij cliënten te creëren. Ze hoopten cliënten daarmee te laten zien dat het mogelijk is om er bovenop te komen ondanks negatieve levenservaringen.

Randvoorwaarden

Naast dat respondenten aangaven hoe zij hun ervaringen deelden, benoemden zij ook randvoorwaarden die nodig zijn om dit te kunnen doen. De meest genoemde randvoorwaarde was dat professionals hun eigen ervaringen verwerkt moeten hebben voordat zij deze delen met anderen. Respondenten benoemden dat dit nodig is omdat de professional anders zelf vastloopt.

“Mensen die echt heel beschadigd zijn, die ja wat ik al zei, dat dat kan wel aan je professionaliteit knagen, hè? Dat, ja, dat kan een nadeel zijn, dus het is denk ik altijd goed om bepaalde dingen daarin in de gaten te houden. En dat zien we bijvoorbeeld ook wel bij stagiaires of zo, hè, die komen dan het werkveld en die blijken zelf nog dingen helemaal niet goed een plekje te hebben gegeven en die lopen vast”. (Prof11)

Daarnaast benoemden respondenten dat wanneer professionals hun ervaringen nog onvoldoende verwerkt hadden, zij te emotioneel waren in gesprekken met cliënten waardoor de cliënt niet langer centraal stond.

Andere respondenten meenden echter dat ervaringen nooit helemaal verwerkt kunnen zijn en benoemden daarom dat een randvoorwaarde voor het delen van ervaringen is dat professionals reflecteren op situaties waarin zij dit doen. Doordat ervaringen nooit helemaal verwerkt kunnen worden, kunnen emoties altijd naar boven komen waardoor ook fouten gemaakt worden. Daarom stelden deze respondenten reflectie als randvoorwaarde bij het inzetten van ervaringsdeskundigheid zodat van deze situaties geleerd wordt.

“En dat je er altijd professioneel bij blijft denken, zeg maar. Altijd zelf reflecteren, wat ga ik vertellen? Waarom vertel ik dat? En, hoe ga ik het vertellen en wanneer je het hebt verteld ook weer teruggaan bij jezelf van oké, hoe heb ik het gedaan? Voelde dat oké, wat heeft de situatie gebracht? Wat kan ik volgende keer anders doen of is het juist heel erg goed gegaan, heel veel zelfreflectie en constant blijven nadenken bij jezelf van het doel is om het voor de cliënt te doen en niet voor mezelf”. (Cl11)

Een andere belangrijke voorwaarde die respondenten noemden is dat persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld bespreekbaar zijn in de organisatie. Professionals moeten het gevoel hebben dat hun ervaringen er mogen zijn, dat ze het niet geheim hoeven houden. Ze meenden dat persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld een normaal thema zou moeten kunnen zijn om over te praten. Door persoonlijke ervaringen bespreekbaar te maken, ontstaat ruimte voor feedback en reflectie. Dit helpt professionals met ervaringen met huiselijk geweld steeds beter te leren hoe en wanneer ze hun ervaringen kunnen inzetten. Respondenten noemden drie verschillende vormen waarin dit kan plaatsvinden, namelijk als coaching, intervisie en begeleiding door een leidinggevende.

Sommige respondenten meenden dat coaching een mogelijkheid is voor het leren inzetten van persoonlijke ervaringen. Coaching werd aangeduid als ondersteuning en begeleiding van ervaringsdeskundige professionals door een persoon die geen directe collega van de professional is. Dit kan iemand van buiten de organisatie zijn of een interne begeleider. Deze coaching kan ook bestaan uit een training voor de professionals.

Een andere vorm is intervisie, waarin reflectie kan worden vormgegeven. Bij intervisie gaat het om collega's die in groepjes op vaste momenten bij elkaar komen en met elkaar reflecteren op werksituaties.

“We hebben sowieso intervisie iedere 6-7 weken in een vaste groep met de 6 à 7 personen en daarin gaan we ook echt wel diep in op dingen waar je tegenaan loopt in je werk en dat kunnen inderdaad persoonlijke ervaringen zijn die meespelen of het terugkomende thema's bij jezelf van, waarom ben ik toch ook weer zo onzeker bij die persoon of dat soort dingen?” (Prof11)

In intervisie zou, volgens respondenten, ook ruimte moeten zijn om signalen die andere professionals zien bij een collega, met persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld, aan te kaarten en zo nodig te ondersteunen.

“Nou ja, wat, wat er misschien een beetje mee te maken heeft, is dat, dat het ook belangrijk is om bij collega's signalen die je hebt of die je binnenkrijgt om die ook serieus te nemen en bespreekbaar te maken. Dus als jij het gevoel hebt dat je collega met ingewikkelde dingen zit om dat aan te gaan, want je hebt ook een verantwoordelijkheid om je collega's te ondersteunen en lastige thema's desnoods naar voren te brengen dat dat mag, of dat moet zelfs”. (Prof3)

Tot slot werd door respondenten begeleiding door een leidinggevende binnen de organisatie, de derde vorm van reflectie, als randvoorwaarde genoemd voor het kunnen delen van persoonlijke ervaringen.

“Dat is ook een randvoorwaarde, een manager die daarvan af weet en jou daarin kan helpen, want zij zegt bijvoorbeeld als het te dichtbij komt geef je grenzen aan, zorg dat een andere collega het dan over neemt desnoods of stuur de cliënt naar een andere toe als het te dichtbij komt. Dus iemand die daarvan af weet en achter je staat, en je steunt”. (Cl4)

Reflectie kan op verschillende manieren vormgegeven worden, al naar gelang ook de behoefte van professional en organisatie. Respondenten benoemden hierbij ook dat de organisatie meer tijd en ruimte vrij moet maken om deze reflectiemomenten te realiseren. De meeste respondenten benoemden dat deze momenten er wel zijn, maar dat deze schaars zijn en er behoefte is aan meer tijd.

Een veilig klimaat binnen de organisatie is ook een randvoorwaarde die een aantal respondenten benoemden. Respondenten benoemden ten eerste dat het delen van ervaringen de professional erg kwetsbaar maakt waardoor een veilig klimaat nodig is om deze kwetsbaarheid te durven uiten.

“Een andere randvoorwaarde is dat het werk ook een vertrouwensplek creëert, waardoor je dat kan uiten en niet wordt afgerekend op je kwetsbaarheid. Want wat heel vaak speelt bij ervaringsdeskundige is wantrouwen. Dus als je je kwetsbaar toont, wat superkrachtig is en je wordt er vervolgens op afgerekend, dan is dat niet echt goed natuurlijk”. (Prof16)

Ten tweede is een veilig klimaat binnen de organisatie een randvoorwaarde om ook aan de randvoorwaarde van reflectie te kunnen voldoen. Respondenten benoemden dat het nodig is dat collega's elkaar durven aan te spreken en feedback kunnen geven.

“Het kunnen tonen van kwetsbaarheid In de organisatie, het fouten mogen maken, mogen leren. Ja, dan heb je het over een bepaalde veiligheid binnen een team, maar ja, je bent zelf onderdeel van het creëren van die veiligheid. Ja, vooral dat mensen kunnen durven aanspreken en feedback kunnen en mogen ontvangen van collega's”. (Prof4)

Opleiding

Bovenstaande randvoorwaarden hebben betrekking op de professionals met ervaringen met huiselijk geweld die al binnen organisaties werkzaam zijn, hun collega's en de organisatie. Van belang is ook de opleiding van (aankomend) professionals. Wat geven opleidingen aan studenten mee over het inzetten van persoonlijke ervaringen? In onderstaande alinea's wordt beschreven wat de huidige opleiding studenten over ervaringsdeskundigheid leert, hoe studenten de ondersteuning tijdens de opleiding ervaren en wat hun wensen zijn met betrekking tot de rol die ervaringsdeskundigheid speelt in de opleiding.

Huidige opleiding

Zowel professionals als studenten vertelden dat de huidige opleidingen voor sociaal werkers/hbo-pedagogen weinig aandacht besteden aan het inzetten of benutten van persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling. In de opleidingen is aandacht voor theoretische kennis over huiselijk geweld en kindermishandeling en voor bijvoorbeeld het werken conform de meldcode.

“Het is allemaal heel theoretisch opgebouwd. En ja, ik heb altijd het idee van als ik een vraag stel of zo, dan moet het over de theorie gaan. Dan zet je jouw eigen verhaal snel aan de kant”. (Stud11)

Respondenten schetsten ook hoe er aandacht is voor wie ze zijn als persoon en als professional. Reflectie speelt daarbij een grote rol. Die reflectie richt zich op wat situaties met een persoon doen en hoe eerdere ervaringen een rol daarin spelen. Maar het omgekeerde, hoe professionals met die persoonlijke ervaringen in het werk aan de slag kunnen, is er niet.

“Gedurende de opleiding van 4 jaar heb je heel veel zelfreflectie en moet je heel veel praten over jezelf en wat dingen met je doen, en daardoor ben je ook erg open over waarom het iets met je doet. ... Ze mogen dan wel daarop doorpakken met ‘hoe zou je een cliënt hiermee kunnen helpen’ of dan heb je een situatie en dit en dit gebeurde, dat raakte mij heel erg want ik heb dit en dit meegemaakt, om dan nou te vragen ‘wat als jullie het daar over hadden gehad?’ en dat het gewoon meer een onderwerp is. Dat jouw ervaringen niet alleen maar dienen om jezelf te begrijpen maar ook om het in een situatie te gebruiken.” (Stud9)

Onderwijs over het ontwikkelen van ervaringsdeskundigheid en hoe persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling ingezet kunnen worden in het werken met cliënten ontbreekt. Dat vond een deel van de respondenten een gemis.

“Ik vind dat jammer. Ik vind het een gemiste kans. Vooral het stukje dat je er iets mee zou kunnen doen. Dat komt dan niet eens terug en dat vind ik wel echt, dat ik denk van ja, er

is bijvoorbeeld nu wel een opleiding ook voor, dus die zouden ze wel een keer kunnen noemen tijdens een college". (Stud11)

Qua inhoud van de opleiding noemden respondenten het thema van omgaan met afstand en nabijheid geregeld. Zij ervoeren dat de nadruk ligt op afstand tussen henzelf als professional en cliënten. Dit belemmerde hen om hun ervaringskennis in te zetten.

"Natuurlijk het hele thema, afstand en nabijheid. Wat je dan in opleidingen krijgt? Daarin wordt wel ja professionele afstand gepredikt. Dat je eigenlijk liever niks persoonlijks over jezelf verteld". (Prof14)

Studenten hadden gemengde gevoelens bij het delen van hun persoonlijke ervaringen in de opleiding. Hoewel een deel ervoer dat medestudenten met belangstelling en nieuwsgierigheid reageren, zijn er ook veel studenten die voorzichtig hiermee waren. Sommigen hadden de indruk dat er anders naar hen gekeken werd na het vertellen van hun persoonlijke verhaal en dat ze minder serieus genomen werden als (aankomend) professional.

"Maar er wordt gewoon anders naar je gekeken, dus ik heb het altijd voor me gehouden. Altijd. Ik wilde namelijk niet anders gezien worden". (Cl11)

Ze ervoeren weinig stimulans vanuit de opleiding om hun ervaringen te delen en hadden de indruk dat ze zelf een gelegenheid ervoor moesten vinden. De ene student vertelde ook gemakkelijker uit zichzelf over de persoonlijke ervaringen dan de andere student. In een kleine groep met een meer persoonlijke setting (bijv. bij supervisie) waren ze eerder geneigd persoonlijke ervaringen te delen dan in een grotere groep of een meer theoretische les.

"Alleen binnen mijn scriptie groep. Dat was omdat mijn scriptie ging over het onderwerp waar ik mee te maken had, dat het voor mij wel zoiets van ja anders zit ik hier de hele tijd een beetje mezelf in te houden. Of ja, weet je, ik vond dat toch wel fijn om op dat moment te delen. Verder met selecte studiegenoten waar ik vrienden mee ben geworden, maar niet dat ik zeg maar tijdens een les denk ik voel hier de ruimte voor om dit in te brengen, dat is eigenlijk wel jammer". (Stud11)

Een positief voorbeeld, namelijk een andere (oudere jaars-) student, ervaringsdeskundige of professional die over persoonlijke ervaringen vertellen, vormde voor studenten met persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld een eyeopener. Het laat hen zien dat ze als professional succesvol kunnen zijn ondanks hun persoonlijke ervaringen.

"Nou, ik moet ook heel eerlijk zeggen. Misschien had ik het niet gedeeld als er niet iemand anders over had begonnen, want een medestudente begon over haar geweldservaring in haar jeugd. Waardoor ik zoiets had. Oh, dit kan ik niet meer verbergen. Ik kan, dit moet ik delen. Want als iemand zo openhartig is, dan wil jij ook openhartig zijn". (Stud2)

Ondersteuning tijdens de opleiding

Studenten hadden verschillende ervaringen met de mate waarin en manier waarop zij vanuit de opleiding ondersteuning hebben gekregen in verband met hun persoonlijke ervaringen. Een deel zei dat ze, ondanks zelf actief aan de bel te hebben getrokken, geen ondersteuning vanuit de opleiding te hebben ervaren.

“Nee, dat heb ik heel erg gemist, daarom wou ik ook meedoen aan dit onderzoek. Ik heb wel meerdere keren aangegeven bij medewerkers dat het niet zo lekker met mij ging en dat ik daar graag met iemand over wil praten, en eigenlijk is daar nooit ruimte voor geweest of het werd genegeerd”. (Stud13)

Sommige studenten hadden er geen behoefte aan of hebben niet overwogen om steun vanuit de opleiding te vragen. Een enkeling heeft positieve steun van een betrokken docent ervaren.

Wat studenten zochten of verwachtten vanuit de opleiding was steun bij reflectie op lessen die raken aan hun persoonlijke ervaringen. Sommige studenten zijn door docenten waar ze les van hadden en bij wie ze hun verzoek om ondersteuning neerlegden, doorverwezen naar hun studiebegeleider. Dat vonden zij niet prettig; het leek erop dat ze zich daarmee niet helemaal serieus genomen voelden.

“Echter, wat ik wel merk is dat het heel vaak gelijk direct wordt teruggekoppeld naar de vertrouwenspersoon op de universiteit of de studiebegeleider. Ik heb laatst nog 1 keer 1 mail gestuurd over dat ik mij best gestrest voelde in deze les omdat dat een vrij kleine ruimte was en dat was voor mij heel lastig met veel studenten erin. Toen kreeg ik van de docent eigenlijk gelijk een mail terug met o ja, daar moet je dan maar mee naar je studiebegeleider gaan. Dat is dan toch wel een beetje dat je dan denkt van ja, laat maar... dat is ook wel jammer”. (Stud11)

Wensen voor de opleiding

Respondenten noemden ook allerlei wensen die zij voor de invulling van de opleiding hebben als het gaat om het ervaringsdeskundigheid als onderdeel van het curriculum. De meeste genoemde wens van respondenten was dat ervaringsdeskundigheid een vast onderdeel in de opleiding van professionals wordt. Over de precieze vormgeving en invulling hiervan werd wel verschillend gedacht. Sommige respondenten vonden dat ervaringsdeskundigheid als keuzemodule in de opleiding opgenomen moet worden.

“Ik denk dat ik daar aparte courses daarvoor zou maken waar je jezelf vrijwillig als student kan inschrijven, dus niet iets wat iedereen moet doen. Dat het een eigen keuze is van studenten van ‘hé, wil ik dit wel of niet leren’ “. (Stud4)

Andere respondenten zouden zo’n module juist verplichten omdat het voor iedereen goed is om te leren over ervaringsdeskundigheid.

“Als je het niet verplicht stelt heb je altijd wel mensen die denken ‘ja, ervaringsdeskundigheid blabla, beetje zweverig’. Misschien ben ik ook wel één van die mensen maar als ik dat verplicht moet volgen dan zou ik denken ‘wat goed dat ze dit doen’ en dan word je

gedwongen om er over te leren en ik denk dat leren altijd goed is. Met een keuzevak kom je bij bepaalde types en je wilt juist de hele groep professionals zou moeten zijn". (Stud12)

Wat betreft de inhoud van een module over ervaringsdeskundigheid meenden respondenten dat dit betrekking moet hebben op hoe je zelf je ervaringsdeskundigheid op een juiste manier inzet en wat de voor- en nadelen kunnen zijn van het delen van ervaringen met anderen.

De respondenten wensten dat in een module over ervaringsdeskundigheid ervaringen in kleine groepjes met elkaar gedeeld kunnen worden. Zij ervoeren dat er vertrouwen nodig is om persoonlijke ervaringen met andere studenten te delen en zij dachten dit sneller te doen in een kleinere setting.

"Nou, ik denk op het moment dat ik met heel veel studenten in een groep zit, dan weet ik niet zo goed hoe iedereen gaat reageren. Dat maakt dat ik sneller, oh ja, laat maar. Terwijl als ik in een scriptie groep zit, wat een kleinere groep is, dan voelt het makkelijker (veiliger) om het te doen. Ik heb nu een beetje afgetast hoe iedereen is en daardoor voelt het toch wat veiliger om het te delen. Dus ik denk ook als je zou gaan kijken naar een opzet voor lessen hierin, dan zou ik ook meer gaan kijken naar kleinere groepen waarbinnen studenten kunnen gaan werken". (Stud11)

Naast de wens om ervaringen in kleine groepjes te delen, gaven respondenten ook aan dat dit het beste kan gebeuren in groepjes waarbij studenten met en studenten zonder ervaringen bij elkaar zitten, zodat zij van elkaar kunnen leren en er onderlinge verbinding ontstaat. Ook wensten respondenten dat het delen van ervaringen al vroeg in opleiding gebeurt. Dit zorgt ervoor dat studenten al vroeg leren om hier over te praten, wat het later in de opleiding makkelijker maakt wanneer zij misschien met hun eigen verleden geconfronteerd worden.

"Ik vind dat we vanaf het eerste jaar dat al centraal moeten zetten. Van 'oké, we gaan nu andere ondersteunen, maar daarvoor moet jij ook content zijn met jezelf' en daar kan je ook het stukje mishandeling implanteren. Stukje onderwijs erin, hoe ga je er mee om, stukje ondersteuning op persoonlijk vlak, jij kan hier terecht. Ik denk dat je dat vanaf het eerste jaar gelijk al heel open moet brengen". (Stud13)

Dit sluit ook aan bij de wens om het praten over ervaringen te normaliseren. Respondenten ervoeren dat dit vaak een taboe is en door al vroeg in de opleiding studenten dit te leren kan dit doorbroken worden.

"Dus dat stukje scholing en het eigenlijk toch normaal maken om over dit onderwerp te gaan praten, want het zijn er gewoon te veel. Het zijn echt veel en veel te veel kinderen nog die dit meemaken en ik denk dat een heel groot deel is dat er gewoon een taboe op zit". (C15)

Het normaliseren van praten over ervaringen met bijvoorbeeld huiselijk geweld, kan ook bijdragen aan het creëren van bewustwording bij studenten van wat het betekent om ervaring te hebben met huiselijk geweld. Een respondent wenste dat studenten leren hoe persoonlijke ervaringen van studenten hun toekomstige werk mogelijk kunnen beïnvloeden.

"Ik denk dat het heel belangrijk is om het wel te doen omdat het bijdraagt aan verdere bewustwording van wie en wat je meeneemt in de hulpverlening, namelijk jezelf en je geschiedenis. Ja, ik denk wel dat het echt een standaard onderdeel zou moeten zijn van van

opleidingen. Ja. Dat je...als je van de opleiding afkomt, dat je een bepaald beeld hebt van jezelf als professional. Op welk gebied je ervaringsdeskundige bent en of je dat wel of niet zou kunnen inzetten. En dat je er bewust van bent op welke manier het je werk kan beïnvloeden". (Prof1)

Ook wenste een respondent dat studenten in de opleiding geleerd wordt dat een professional net zo kwetsbaar is als een cliënt. Deze respondent meende dat de professional niet meer of beter is dan de cliënt en dat de professional er is om de cliënt te steunen in plaats van te veroordelen. Daarnaast was ook het uitnodigen van ervaringsdeskundigen een wens van een aantal respondenten. Door ervaringsdeskundigen uit te nodigen ervaren studenten wat erbij henzelf gebeurt wanneer zij ervaringen van anderen horen en kunnen zijn coping mechanismen ontwikkelen om hiermee om te gaan.

"Over het algemeen als ik een gastcollega geef of met andere mensen praat als het over dit soort dingen gaat, ik zeg altijd, ik denk dat het belangrijk is in opleidingen dat studenten vanaf dag één exposed moeten worden aan dingen die ze als werker tegen kunnen gaan komen, waardoor ze door de exposure gaan ze ervaren wat gebeurt er bij mij, wat is er van mij, wat is van de ander en hoe kan ik daar nou mee dealen? Dus dat ze coping mechanismes leren op een positieve manier, waardoor ze later in hun werk dat bewust kunnen gaan inzetten, hè?" (Cl9).

Respondenten wilden, naast coping mechanismen, ook in de opleiding leren hoe zij hun grenzen kunnen herkennen en stellen. Zij waren bang te ver te gaan in het delen van hun ervaringen, waardoor de cliënt niet langer centraal staat of dat de professional met persoonlijke ervaringen getriggerd wordt.

"Maar inderdaad daar je je grenzen daarin leren herkennen bijvoorbeeld, want ik denk dat het ook wel hulpverlener eigen kan zijn om daarin een beetje over je eigen grens heen te gaan en zoveel mee te leven met de cliënt dat je dus niet meer professioneel kunt blijven en dat die afstand verdwijnt. En ja, daar kun je wel in oefenen natuurlijk hè? Daar kun je wel getraind in worden. Ik denk dat dat een belangrijk onderdeel daarvan is. Ja". (Prof11)

Ook vonden respondenten het belangrijk dat studenten leren dat je je als professional ook kwetsbaar op mag stellen. Een respondent vond dat professionals zich juist kwetsbaar op moeten stellen omdat dit ook van cliënten verlangd wordt.

Respondenten vonden het ook belangrijk dat er binnen de opleiding een vertrouwenspersoon is waar studenten altijd naar toe kunnen gaan als zij hier behoefte aan hebben.

"Misschien ook gewoon wel een vertrouwenspersoon instellen, en dat gewoon kenbaar maken en elk jaar delen van mocht je ergens tegen aan lopen, dan kan je daar met die over praten of doorverwijzen ofzo. Dat er gewoon echt een afdeling voor is". (Stud13)

Sommige respondenten gaven aan dat een vertrouwenspersoon binnen hun opleiding al een rol speelt, maar wensen dat dit meer en explicieter wordt.

Tot slot benoemde een respondent dat ook docenten ondersteund moeten worden in hoe zij studenten kunnen begeleiden die persoonlijke ervaringen delen.

“Eigenlijk zou het heel mooi zijn om in eerste instantie de docenten mee te nemen, want daar zit nog een ja een soort weerstand naar de uitvoering ervan, want ze willen geen therapeut spelen. Dus die zou je in eerste instantie niet opleiden of trainingen moeten aanbieden, zodat ze leren hoe ze dat kunnen geven Zonder dat ze therapeut hoeven te zijn. En, je zou een groep kunnen opstarten. Bijvoorbeeld is een lotgenotengroep, ik zeg maar wat”. (Stud1)

4.4 Conclusie

Vanuit de resultaten van de interviews kunnen de opgestelde onderzoeksvragen beantwoord worden.

De eerste deelvraag was hoe respondenten de wenselijkheid beoordelen dat professionals persoonlijke ervaringen expliciet benutten in hun werk. We concluderen dat een ruime meerderheid van de respondenten het wenselijk acht om persoonlijke ervaringen in het werk te benutten. Wel blijken veel respondenten dit niet expliciet te willen doen, maar meer impliciet. Zij benadrukken sterk de voordelen voor cliënten, maar zien ook voordelen voor de professional met ervaringen met huiselijk geweld, hun collega's, de organisatie en de maatschappij. Sommige zien ook de nadelen en belemmerende factoren. Vanwege deze nadelen meent een aantal respondenten dat voorzichtigheid geboden is bij het inzetten van ervaringsdeskundigheid en zijn sommigen van de respondenten terughoudend met het daadwerkelijk inzetten ervan. Enkele respondenten achten, op basis van de nadelen, het niet wenselijk dat professionals persoonlijke ervaringen expliciet benutten in hun werk.

Bij de tweede deelvraag is gekeken naar de bijzondere houding, kennis en vaardigheden die professionals met ervaringen met huiselijk geweld hebben. Slechts enkele respondenten meenden dat professionals die ervaringen hebben met huiselijk geweld geen bijzondere houding, kennis en vaardigheden hebben ten opzichte van professionals zonder deze ervaringen. De overige respondenten benoemden wel bijzondere houding, kennis en vaardigheden. Houding, kennis en vaardigheden lijken met elkaar samen te hangen en zijn in de interviews soms lastig van elkaar te onderscheiden. Qua kennis menen respondenten dat ervaringsdeskundige professionals meer doorleefde kennis hebben ten opzichte van niet-ervaringsdeskundige professionals. Ook ervaren zij dat deze doorleefde kennis hen helpt om zich meer in te kunnen leven in de cliënt en andersoortige vragen te stellen dan niet-ervaringsdeskundige professionals zouden doen. Met oog voor het belang van hun cliënt bepalen professionals of zij cliënten op enig moment laten merken – in welke vorm dan ook – dat zij vergelijkbare ervaringen hebben.

Ondanks dat de persoonlijke ervaringen van professionals met huiselijk geweld deze bijzondere houding, kennis en vaardigheden opleveren, ervaren professionals ook belemmeringen in hun werk door deze ervaringen. Deze belemmeringen stonden centraal in de derde deelvraag. Een aantal van deze belemmeringen staan ook in verband met de genoemde bijzondere kennis, vaardigheden en houding. Zo benoemen respondenten dat ervaringsdeskundige professionals erg gevoelig zijn voor sfeer of emoties van anderen (bijzondere vaardigheden), dit belemmert hen echter soms in hun werk doordat zij te snel denken dat er iets mis is, wat achteraf niet altijd het geval blijkt te zijn.

Tot slot is gekeken naar hoe professionals hun persoonlijke ervaringen zinvol kunnen benutten in hun werk met cliënten en wat hiervoor nodig is. Hieruit werd duidelijk dat het lastig is exact aan te geven hoe professionals hun ervaringen benutten omdat dit iets is wat zij vaak intuïtief doen. Wel werd duidelijk dat professionals hun ervaringen op zo'n manier inzetten dat het de cliënt verder helpt,

bijvoorbeeld door met hun ervaringen als voorbeeld voor de cliënt te fungeren. Daarnaast zijn er bepaalde randvoorwaarden die noodzakelijk zijn om het benutten van ervaringskennis door professionals mogelijk te maken. De belangrijkste hiervan zijn dat professionals hun ervaringen (ten dele) verwerkt hebben, een veilig klimaat in organisaties en ruimte voor reflectie. Ook de opleiding van aankomend professionals is van belang. Studenten vinden dat ervaringsdeskundigheid een vast onderdeel binnen de opleiding moet zijn, waarbij ervaringen al vroeg in de opleiding en in kleine groepjes gedeeld kunnen worden.

5 Focusgroepen

5.1 Doelstelling en werkwijze

De focusgroepen hadden ten doel om gezamenlijk aanbevelingen voor praktijk en beroepsopleiding te formuleren. Daarbij was de focusgroep bij de studenten met name gericht op de aanbevelingen voor opleidingen, terwijl die met professionals gericht was op de aanbevelingen voor organisaties.

Studenten en professionals voor de focusgroepen zijn geworven via verschillende kanalen. Als eerste zijn deelnemers van de quickscan en interviews, die toestemming hadden gegeven voor verder contact over het onderzoek, gevraagd voor deelname aan de focusgroep. De deelnemers die hiervoor toestemming hebben gegeven, zijn vervolgens persoonlijk benaderd. Verder is LinkedIn gebruikt voor de werving, en zijn studenten via een interne oproep benaderd.

Er zijn twee focusgroepen gehouden; bij de focusgroep met studenten waren twee studenten aanwezig en vijf professionals namen deel aan de andere focusgroep.

Tijdens beide focusgroepen lichtten de onderzoekers eerst het doel van de focusgroep nader toe. Vervolgens benoemden zij dat de verslaglegging van de focusgroep anoniem is en er geen namen genoemd zouden worden. Ook werd de deelnemers meegedeeld dat er een opname van de focusgroep gemaakt werd voor de verslaglegging en dat deze opname na de uitwerking verwijderd zal worden. Tot slot werd benadrukt dat het delen van persoonlijke ervaringen, indien niet gewenst, niet hoeft. De deelnemers gaven hier toestemming voor, waarna de onderzoekers de belangrijkste resultaten van de interviews met de deelnemers deelden. Daarna legden de onderzoekers enkele vragen voor met betrekking tot de resultaten en bespraken zij de aanbevelingen die de deelnemers hadden.

Aan de hand van de opname van de focusgroep is een verslag gemaakt van de belangrijkste opmerkingen en aanbevelingen van de deelnemers aan de focusgroep.

5.2 Resultaten

5.2.1 Focusgroep met professionals

Wat is jullie eerste indruk van de resultaten?

De onderzoekers hebben eerst de resultaten van het onderzoek gepresenteerd.

De aanwezige professionals herkennen zich in de gepresenteerde resultaten. Professionals herkennen dat er weinig ruimte en tijd is voor het delen van ervaringen en dat het delen van ervaringen vaak nog als een taboe gezien wordt. Het verraste hen wel dat ook in de werving en selectie van professionals ervaringsdeskundigheid een rol speelt.

Vinden jullie het wenselijk dat professionals hun persoonlijke ervaringen inzetten in het werk?

De aanwezige professionals vinden het wenselijk dat professionals hun persoonlijke ervaringen inzetten in het werk. Zij benoemen dat het cliënten erg kan helpen omdat het zorgt voor meer gelijkwaardigheid in de relatie tussen de professional en de cliënt. Professionals ervaren dat cliënten vaak denken dat professionals een perfect leven hebben en geen trauma's meegemaakt hebben.

Door het delen van ervaringen door professionals leren cliënten dat dit niet zo is, wat kan leiden tot verbinding tussen de cliënt en de professional. Daarnaast kan het delen van ervaringen door de professional ook voor de professional zelf als een stukje heling werken. Professionals zien zichzelf als instrument en dit instrument moet eerst goed bekeken en onderhouden worden voordat het goed kan functioneren.

Wat betekent dit voor een onderwerp als afstand en nabijheid?

Wat betreft het onderwerp afstand en nabijheid, vinden de aanwezige professionals dat er met betrekking tot nabijheid veel mogelijk is. Zij herkennen dat vaak de nadruk ligt op afstand houden tot de cliënt. Zij vinden dit echter niet nodig omdat cliënten nabijheid nodig hebben om zich kwetsbaar op te durven stellen. Wat cliënten wel of niet vertellen is volgens hen ook afhankelijk van hoe kwetsbaar de professional zich op durft te stellen. Professionals vinden dat nabijheid goed is zolang het de cliënt helpt, dat moet het doel zijn. Hierbij benadrukken zij dat het wel belangrijk is ook weer afstand te nemen om zowel de cliënt als zichzelf te beschermen.

Professionals benoemen dat zij de balans tussen afstand en nabijheid soms als moeilijk ervaren. Zij zijn zoekende in wat ze wel of niet zullen delen met cliënten. Wanneer zij iets persoonlijks gedeeld hebben met een cliënt, vragen zij zich naderhand af of dit het goede was om te doen. Professionals voelen zich kwetsbaar wanneer zij ervaringen delen met cliënten. Dit komt met name doordat niet alle collega's afweten van de persoonlijke ervaringen van de professional. Professionals delen sneller ervaringen met cliënten dan met collega's omdat zij ervaren dat collega's veel vooroordelen over cliënten hebben. Professionals benoemen dat zij hard gewerkt hebben om professional te worden, en ook zo gezien willen worden en niet als slachtoffer. De manier waarop collega's over cliënten praten, wat vaak veroordelend is, maakt dat professionals niet met collega's over hun persoonlijke ervaringen durven praten. Dit weerhoudt hen dan ook dit met cliënten te doen omdat zij bang zijn dat het alsnog bij collega's terecht komt en omdat zij niemand hebben om hun twijfels, bijvoorbeeld met betrekking tot de balans van afstand en nabijheid, te delen.

Welke aanbevelingen geven jullie mee voor organisaties? Wat moeten zij doen?

Ondersteuning vanuit leidinggevenden

De aanwezige professionals vinden dat leidinggevenden binnen de organisatie een belangrijke rol spelen in het mogelijk maken om persoonlijke ervaringen in te zetten. Zij ervaren dat veel leidinggevenden hier niet mee bezig zijn en benadrukken daarom het belang dat het onderwerp op de agenda komt te staan van leidinggevenden. Daarnaast moeten leidinggevenden binnen de organisatie een veilig klimaat creëren, zodat professionals hun ervaringen durven te delen met collega's. Professionals moeten zich gesteund voelen door leidinggevenden en de ruimte krijgen om ervaringen te delen. Professionals ervaren niet dat leidinggevenden geïnteresseerd zijn in de persoonlijke ervaringen van professionals en voelen zich niet gezien of gesteund. De professionals zien veiligheid als de belangrijkste voorwaarde om ervaringen te durven delen, pas van daaruit kan gekeken worden hoe ervaringen verder ingezet kunnen worden.

Professionals moeten kunnen ontladen door persoonlijke intervisie

De aanwezige professionals benoemen dat zij aangekaart hebben bij leidinggevenden hoe collega's veroordelend praten over cliënten. Leidinggevenden vinden dat dit ontlading is voor professionals voor het zware werk dat zij doen. De aanwezige professionals benoemen echter dat organisaties na

moeten denken wat er fout gaat dat er door collega's op zo'n manier over cliënten gepraat moet worden om zich te ontladen. Het beschadigt henzelf en de cliënt. Daarom vinden zij dat persoonlijke intervisie, intervisie die gaat over de professional en niet over de cliënten, nodig is om te ontladen. Hierin moet centraal staan wat een casus met de professionals doet, wat hen raakt en waarom zij bepaalde gevoelens ervaren. Dit kan mogelijkheden creëren voor professionals met persoonlijke ervaringen om deze te durven delen.

Betere zorg voor professionals

De aanwezige professionals bevelen aan dat organisaties beter moeten zorgen voor hun professionals. De aanwezige professionals ervaren dat alle ondersteuning voor hen vanuit de organisatie is wegbezuinigd. Alle tijd en middelen gaan naar de cliënt, wat ten koste gaat van de professionals en daarmee uiteindelijk ook van de cliënt.

Geen uitzonderlijke positie voor ervaringsdeskundigen

Tot slot bevelen de aanwezige professionals aan dat organisaties ervaringsdeskundigen of professionals met ervaringskennis geen uitzonderlijke positie binnen organisaties geven. Dit kan leiden tot scheve verhoudingen binnen de het team. Professionals vinden dat iedereen ervaringen heeft, ook wanneer professionals zelf geen trauma's mee hebben gemaakt. Iedereen zou dit moeten kunnen en durven delen en daarom vinden zij dat er geen uitzonderlijke positie voor ervaringsdeskundigen gecreëerd moet worden.

Het pleidooi van de aanwezige professionals is dat leidinggevenden een veilig klimaat binnen de organisatie moeten creëren zodat professionals ervaringen durven te delen en in te zetten in het werk met cliënten.

5.2.2 Focusgroep met studenten

Herken je de resultaten?

De onderzoekers hebben eerst de resultaten van het onderzoek gepresenteerd.

De aanwezige studenten herkennen zich in het geschetste beeld van de uitkomsten. Ze wensen dat er meer aandacht in de opleiding is voor het thema van persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling. Ze voelen zich kwetsbaar door deze ervaringen. Het kan gebeuren dat ze in een les geraakt worden door de lesstof. Ze kunnen ook een terugval krijgen. Daarom vinden ze het nodig dat hier goed aandacht voor is. Juist omdat het sociale opleidingen zijn, vinden ze dit belangrijk.

Daarnaast ervaren ze dat hun persoonlijke ervaringen niet altijd serieus genomen zijn tijdens de opleiding. Ze wensen dat er ruimte is om hun verhaal te doen en ervan te leren, dat er open en eerlijk over gesproken kan worden. Dat zou ook helpen om het taboe ervan af te halen.

Welke aanbevelingen wil je de opleidingen meegeven?

Hoe kan de opleiding studenten met ervaringen met huiselijk geweld ondersteunen?

Een platform geven naast of bij de opleiding.

De aanwezige studenten denken aan een lotgenotengroep om te sparren over wat ze als studenten

ervaren tijdens de opleiding. Er is nu bijvoorbeeld wel een groep voor studenten met een beperking, maar niet voor studenten die met huiselijk geweld of kindermishandeling te maken hebben (gehad). Zo'n groep kan helpen om gevoelens van eenzaamheid en het gevoel een geheim mee te dragen doorbreken. Het zou een groep van gelijkgestemden moeten zijn waar ze herkenning en veiligheid kunnen vinden. De aanwezige studenten menen dat begeleiding van de groep wel nodig is, door iemand die ook ervaring hiermee heeft. De opleiding zou studenten hiernaar kunnen verwijzen als zij vastlopen of behoefte hebben om te sparren met lotgenoten.

Praten over persoonlijke ervaringen moet normaal zijn.

De aanwezige studenten stellen dat vanuit het uitgangspunt dat elke student zijn/haar eigen rugzak meebrengt, het praten over persoonlijke ervaringen een regulier onderdeel van de opleiding zou moeten zijn. Ze zouden het omgaan met persoonlijke ervaringen daarom niet in een keuzevak willen onderbrengen. Ze menen dat het normaal zou moeten worden om in de opleiding te praten over persoonlijke ervaringen en hoe dat hen beïnvloedt.

De aanwezige studenten benadrukken hierbij dat het belangrijk is dat dit gebeurt in kleine groepen (ca. 4 personen); in grote klassen gaat het niet werken.

Docenten moeten goed getraind zijn om met het persoonlijke verhaal van studenten om te gaan.

De aanwezige studenten vinden het belangrijk dat studenten met hun persoonlijke verhaal terecht kunnen bij hun docenten. Ze vinden het vervelend als die docent, die ze in vertrouwen hebben genomen, hen vervolgens doorstuurt naar een studiebegeleider, studentpsycholoog of decaan. Dat ervaren ze als niet serieus genomen worden en creëert naar hun mening een afstand die niet wenselijk is. Ze menen dat de reactie van docenten belangrijk is voor hoe zij door de opleiding komen en hoe zij uit het proces komen. Ze vinden het belangrijk dat docenten actief luisteren en eventueel ook op een later tijdstip nog op gesprekken terugkomen. Ook vinden ze het belangrijk dat docenten betrokkenheid tonen, dat er geen kloof of afstand gecreëerd wordt wanneer studenten met hun persoonlijke verhaal bij docenten komen. Ze denken dat docenten wellicht ook wat kennis van de sociale kaart nodig hebben, zodat ze studenten kunnen ondersteunen bij het vinden van de juiste hulp.

De aanwezige studenten menen dat docenten moeten weten welke stappen ze met studenten kunnen zetten. Maar ook dat ze weten hoe ze studenten kunnen helpen om te ontdekken hoe ze hun ervaringen in het werk kunnen inzetten.

Openheid van docenten over hun persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld of kindermishandeling kan studenten helpen.

De aanwezige studenten menen dat openheid van docenten vertrouwen wekt; het maakt het gemakkelijker om met een dergelijke docent in gesprek te gaan en over persoonlijke ervaringen te vertellen. Ze ervaren ook dat een dergelijke docent een voorbeeldfunctie heeft. Het laat hen zien dat ze hun persoonlijke verhaal niet per se emotioneel of huilend hoeven te doen. Ze zouden willen leren hoe ze er gewoon over kunnen praten. Het geeft hen een voorbeeld van hoe ze hun eigen ervaringen kunnen inzetten. De aanwezige studenten menen dat een ervaringsdeskundige docent ingezet zou kunnen worden bij lessen over huiselijk geweld en kindermishandeling.

Duidelijkheid over waar studenten terecht kunnen met vragen of problemen rond hun ervaringen met huiselijk geweld of kindermishandeling.

De aanwezige studenten vinden het belangrijk dat studenten weten waar ze terecht kunnen als ze in de opleiding tegen hun ervaringen aanlopen (erdoor geraakt worden). Dat opleidingen hier helder over communiceren vanaf het begin van de opleiding.

De aanwezige studenten weten dat er bijvoorbeeld schoolpsychologen beschikbaar zijn, maar hebben ervaren dat er een wachttijd is voor zij bij hen terecht konden. Ze benadrukken het belang dat iemand snel beschikbaar is wanneer ze vragen hebben of vastlopen.

De opleiding hoeft geen therapie te zijn.

De aanwezige studenten verwachten geen therapie op de opleiding of van docenten. Wel vinden zij dat in de opleiding aandacht nodig is voor hun persoonlijke ervaringen, maar vooral voor hoe zij omgaan met situaties waarin zij geraakt worden door de lesstof. En ook gericht op hoe zij hun ervaringen kunnen inzetten. Zo dragen ze aan dat ze willen weten hoe ze kunnen bewaken dat het niet om henzelf gaat draaien of dat hun bril gekleurd raakt door hun persoonlijke ervaringen. Het gaat hen dan om theoretische/praktische inzichten in hoe ze hun ervaringen professioneel kunnen inzetten. Ze denken ook aan het oefenen van vaardigheden om hun ervaringen in te zetten, bijvoorbeeld met rollenspellen. Ze menen dat dit ook kan helpen om op een professionele manier om te gaan met hun ervaringen. In dergelijke rollenspellen is het misschien de eerste keren moeilijk en emotioneel om te praten over de eigen ervaringen, maar daardoor leren ze er op een professionele manier mee om te gaan.

Reflectie in de opleiding moet meer gaan over de persoonlijke ervaringen dan over opdrachten.

De aanwezige studenten (h)erkennen dat er veel reflectie in de opleiding zit, maar menen dat die over de verkeerde dingen gaat. Volgens hen gaat het om reflectie op uitgevoerde opdrachten en zou het moeten gaan over persoonlijke ervaringen. Ze menen dat de reflectie vanaf het begin van de opleiding zou moeten gaan over wie ze zijn als persoon en als professional. In de ervaring van de aanwezige studenten kwam deze reflectie pas aan het einde van het vierde jaar van de opleiding. Ze menen dat de opleiding veel meer gebruikt kan worden voor persoonlijke en professionele ontwikkeling als dit proces al vanaf het begin van de opleiding op gang gebracht wordt, zodat de vragen ontstaan van: Wie ben jij? Wat is je rugzakje? Hoe ga je daarmee om? Hoe zet je dat in? En hoe gaan we daar tijdens de opleiding naartoe werken? Dat voorkomt naar hun idee dat veel studenten in hun stage ertegenaan lopen dat ze moeite hebben om zichzelf neer te zetten en met onzekerheid te maken hebben.

In de huidige reflectie die er in de opleiding is, vinden de aanwezige studenten het ook zoeken waar en wanneer ze over hun persoonlijke ervaringen vertellen. Ze merken dat de reflectieopdrachten wel raken aan hun persoonlijke ervaringen, maar voelen geen ruimte om die daarin te delen. Ze voelen wel dat ze hun ervaringen willen delen, dat het nodig is om verder te komen.

Het pleidooi van de aanwezige studenten is dat het vanzelfsprekend wordt in de opleiding om te praten over persoonlijke ervaringen en dat de opleiding helpt bij het ontdekkingsproces hoe ze daarmee kunnen omgaan als professional.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

De helft van zowel de professionals als studenten zegt één of meerdere collega's/studiegenoten te kennen van wie zij weten dat die ervaringen hebben met huiselijk geweld. Ook blijkt dat 1 op de 5 respondenten met eigen ervaringen deze te delen met cliënten (twee derde zegt de eigen ervaringen al wel 'professioneel in te zetten'). Dertien procent van de professionals en 1 op de 5 studenten met eigen ervaringen delen die met überhaupt niemand. Tegelijkertijd zeggen vrijwel alle respondenten het wenselijk te vinden om de eigen ervaringen met huiselijk geweld te delen – onder voorwaarden.

Het doel van dit onderzoek was om te verkennen of en hoe de eigen ervaringskennis op het gebied van huiselijk geweld van professionals ingezet kan worden in de begeleiding van cliënten met vergelijkbare problematiek. Daartoe zijn vijf onderzoeksvragen opgesteld, die we hieronder achtereenvolgens beantwoorden.

6.1.1 Hoe beïnvloeden de persoonlijke ervaringen van de professional het werken met cliënten?

Uit zowel de quickscan als de interviews komt duidelijk naar voren dat ervaringen met huiselijk geweld invloed hebben op hoe professionals hun werk doen. Een kleine groep professionals en studenten is in de begeleiding van cliënten *expliciet* over de eigen huiselijk geweld ervaringen. De meeste professionals daarentegen hebben hun ervaringskennis geïntegreerd in hun professionele gereedschapskist en zetten die *impliciet* in de begeleiding van cliënten in, zonder te onthullen dat zij zelf ook ervaringen met huiselijk geweld hebben.

In de interviews noemen professionals met huiselijk geweld ervaring specifieke houdingsaspecten, kennis en vaardigheden, die andere professionals volgens hen, niet of in mindere mate hebben. Zo ervaren zij een grote mate van *empathie voor cliënten en een sterk inlevingsvermogen*. Vanuit herkenning en erkenning menen zij daarmee ook sneller een vertrouwensband met cliënten op te kunnen bouwen. Subtiele signalen van geweld, misbruik of verwaarlozing voelen zij eerder of beter aan dan hun collega's zonder persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld. Professionals noemen dat ze hier 'voelsprietten' voor hebben. Meestal is dit een gevoeligheid voor iets dat zij zelf ook hebben ervaren en daardoor gevoelsmatig herkennen. Daarnaast zeggen professionals dat zij het gedrag, de problematiek en de gevolgen daarvan voor cliënten beter begrijpen en uit kunnen leggen of daarop kunnen doorvragen. Door de eigen ervaringen begrijpen zij de belevingswereld van cliënten beter en weten zij beter aan te sluiten bij de realiteit waarmee cliënten te maken hebben. Professionals met persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld zijn 'doorleefd betrokken' bij cliënten. Waar professionals zonder deze persoonlijke ervaringen feitelijke kennis hebben over huiselijk geweld en kindermishandeling, schuilt er bij professionals mét deze persoonlijke ervaringen een hele belevingswereld achter deze kennis: zij hebben de problematiek aan den lijve ervaren en weten vanuit deze ervaringen aan te sluiten bij cliënten.

6.1.2 Is het wenselijk om de ervaringskennis te benutten in het werk?

Op de tweede vraag, hoe wenselijk het is om de ervaringskennis te benutten in het werk, antwoorden de meeste professionals en cliënten dat zij dit *wenselijk en van toegevoegde waarde* vinden. Dit bleek zowel uit de quickscan als in interviews met professionals en cliënten.

Voordelen

De belangrijkste redenen daarvoor hebben te maken met de *voordelen voor cliënten*. Respondenten menen dat professionals met ervaringskennis goed kunnen aansluiten bij de ervaringen en beleving van cliënten waardoor er vaak een betere klik lijkt tussen professional en cliënt. Ook geeft de inzet van ervaringskennis een positief voorbeeld en hoop aan cliënten, een perspectief om aan te werken ondanks de nare ervaringen. Daarnaast bouwen cliënten een sterke vertrouwensband op met en volgens deze professionals, en durven zij zich meer open te stellen voor hulp, omdat zij zich beter begrepen voelen. Professionals met ervaringskennis hebben bovendien begrip voor de kleine stapjes en terugval waarmee het herstelproces van cliënten vaak gepaard gaat.

Het inzetten van de ervaringskennis door professionals heeft overigens niet alleen voordeel voor cliënten, maar ook voor de professionals zelf, hun collega's en de organisatie waar zij werken. Als *voordelen voor professionals* met ervaringskennis zien respondenten dat het inzetten van ervaringskennis leidt tot verdergaande eigen verwerking en herstel. Ook geeft het voldoening om de eigen nare ervaringen om te zetten in iets positiefs voor een ander.

Professionals met ervaringskennis vormen ook een *verrijking voor collega's*. Door hun ervaringen kunnen zij collega's meer bewust maken van de manier waarop er gedacht en gesproken wordt over cliënten en welke impact dit heeft. Ook maakt het collega's ervan bewust dat het mogelijk is om ondanks nare ervaringen een positieve wending aan het leven te geven. Belangrijke *voordelen voor organisaties* zijn dat professionals met ervaringskennis vanuit cliëntperspectief over beleid en werkwijzen kunnen meedenken en dat er meer verbinding en vertrouwen tussen collega's onderling ontstaat wanneer er ruimte is om persoonlijke ervaringen met elkaar te delen. Tot slot noemden enkele respondenten de *maatschappelijke relevantie* wanneer professionals hun ervaringskennis inzetten. Zij meenden dat het inzetten van ervaringskennis kan laten zien dat huiselijk geweld zich in alle lagen van de samenleving kan voordoen, niet alleen bij mensen met een lage sociaaleconomische status.

Nadelen

Professionals zeggen door hun eigen ervaringen met huiselijk geweld zelden een belemmering vormt in de uitvoering van hun werk. Diegenen die terughoudend waren, of naast de voordelen ook nadelen zagen, noemden uiteenlopende redenen hiervoor. Bijvoorbeeld: de bezorgdheid dat het vertellen over hun eigen ervaringen zou afleiden van het verhaal van de cliënt. Professionals waren bang voor het risico om de eigen ervaringen op de cliënt te projecteren en dat daardoor de balans tussen afstand en nabijheid verstoord zou raken. Ook menen zij dat cliënten er niet op zitten te wachten, omdat die al genoeg aan hun eigen problemen hebben.

Daarnaast waren er respondenten die nadelen voor zichzelf zagen aan het delen van persoonlijke ervaringen, bijvoorbeeld dat cliënten misbruik zouden kunnen maken van de onthullingen van de professional. Een deel van de respondenten vindt daarom dat het belangrijk is om eerst een wederzijdse vertrouwensrelatie op te bouwen met de cliënt voordat persoonlijke ervaringen gedeeld worden. Daarnaast zijn respondenten bang voor een negatieve beeldvorming onder collega's. Zij zijn bang dat zij als professionals niet meer als 'volwaardig' beschouwd worden, niet serieus genomen worden of dat collega's alles wat zij doen of zeggen in de context van de huiselijk geweld ervaringen 'wegzetten'. Deels lijkt het hier te gaan om angst voor negatieve beeldvorming, mogelijk voortkomend uit schaamte die met het ervaren van huiselijk geweld samengaat. Een aantal

respondenten had ook daadwerkelijk negatieve reacties van collega's ervaren, nadat zij verteld hadden over hun persoonlijke ervaringen.

Een ander bezwaar tegen de benutting van ervaringskennis is dat deze professionals kwetsbaar kunnen zijn voor bepaalde valkuilen. Emoties bij professionals met persoonlijke ervaringen kunnen getriggerd worden door het werk met cliënten waarbij de balans tussen afstand en nabijheid uit het oog kan worden verloren of situaties verkeerd ingeschat worden.

6.1.3 Hoe kunnen eventuele valkuilen en belemmeringen ondervangen worden?

Over het algemeen zeggen professionals weinig belemmeringen te ervaren in het werk, hoewel het een enkele keer voorkomt dat iemand een casus niet kan oppakken of moet overdragen omdat die vanwege persoonlijke ervaringen te belastend is. Veel organisaties blijken hier in de verdeling van casussen rekening mee te houden, waardoor het, dan wel bij hoge uitzondering, mogelijk is om een casus door te geven aan een collega. Daarnaast meenden respondenten dat het cruciaal is om persoonlijke ervaringen bespreekbaar te maken in de opleiding of organisatie, zodat het normaal wordt om hierover te praten. Feedback over de manier waarop professionals hun ervaringskennis inzetten, zou hierbij ook een vanzelfsprekend onderdeel moeten zijn.

6.1.4 Hoe kunnen professionals ervaringskennis zinvol benutten in het werk?

Hoewel het merendeel van de respondenten het wenselijk achtte om ervaringskennis in het werk in te zetten, bleek tegelijkertijd slechts een kleine groep dit daadwerkelijk te doen. Een deel van de respondenten lijkt hier een weg in gevonden te hebben; voor anderen is het nog een zoektocht. Belangrijke conclusies van de respondenten waren:

- Onthulling van de eigen ervaringen en inzet van de eigen ervaringskennis moet ten dienste staan van de cliënt en functioneel zijn.
- Onthulling van de eigen ervaringen kan pas wanneer er sprake is van wederzijds vertrouwen tussen cliënt en professional.
- Het inzetten van ervaringskennis is een intuïtief proces dat plaatsvindt op basis van persoonlijke inschatting van de situatie en cliënt, door de professional.

Deze lessen die professionals geleerd hebben bij het inzetten van hun ervaringskennis, bleken moeilijk te vatten in concrete handelingen. Respondenten spraken over maatwerk en afstemmen op de cliënt. Zij bleken zelden concrete ervaringen (expliciet) te delen, maar vaak in meer algemene bewoordingen te benoemen dat ze zich als professional herkenden in het verhaal van de cliënt, en de ervaringskennis en -vaardigheden (impliciet) mee te nemen in de begeleiding van cliënten, waardoor zij vaak de 'juiste snaar' bij cliënten lijken te raken. Door de eigen kwetsbaarheid te laten zien hopen professionals een voorbeeld te zijn voor de cliënt.

Randvoorwaarden

De respondenten zagen een aantal randvoorwaarden om de eigen ervaringskennis in te zetten. Een veel genoemde randvoorwaarde was dat professionals hun persoonlijke ervaringen voldoende verwerkt moeten hebben. Benadrukt werd vaak dat er altijd gevoeligheden zullen blijven en dat het daarom belangrijk is dat professionals kunnen reflecteren op hoe zij hun ervaringskennis inzetten. Dit kan in verschillende vormen gebeuren, zoals coaching, intervisie of supervisie. Daarnaast is belangrijk

dat er draagvlak en ondersteuning is in de organisatie voor het inzetten van ervaringskennis door professionals. Daarbij is een *veilig en open* klimaat binnen de organisatie en in teams cruciaal.

6.1.5 Hoe kunnen professionals zonder deze ervaringen deze kennis en vaardigheden leren?

Respondenten noemden in zowel de quickscan als in interviews dat professionals met ervaringskennis hun collega's kunnen helpen om zich te verplaatsen in cliënten, oog te hebben voor subtiele signalen en begrip te krijgen voor het moeilijke veranderproces waarin cliënten zich bevinden. Dergelijke inzichten kunnen professionals met ervaringskennis in trainingen overdragen, maar ook in casuïstiekbesprekingen naar voren brengen.

Verschillende respondenten merkten in de interviews op dat 'persoonlijke ervaringen en ervaringskennis' breder zou moeten worden gezien dan de ervaringen met huiselijk geweld: iedereen beschikt over (nare) levenservaringen. In een veilig en open klimaat in organisaties, waarin ruimte is voor reflectie op levenservaringen en het eigen referentiekader, kunnen professionals van elkaars ervaringen leren. Daarmee kan een combinatie van professionals met en zonder persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld, organisaties verrijken.

6.2 Discussie

De bevindingen van dit onderzoek sluiten nauw aan bij eerder onderzoek naar ervaringskennis van professionals, dat met name in de GGZ en verslavingszorg is gedaan. Het verrijkt dit eerdere onderzoek met een andere doelgroep, namelijk professionals met ervaringen met huiselijk geweld (waaronder kindermishandeling). Tot op heden was hierover weinig bekend. Het enige onderzoek dat bij ons bekend is, is uitgevoerd door Windesheim en Moviera ([project ErvaringsWIJs](#)). Evenals in het voorliggend onderzoek concluderen zij dat een aanzienlijk deel van de professionals werkzaam in de hulpverlening bij huiselijk geweld, zelf ook ervaringen heeft met huiselijk geweld.

Het vermoeden dat relatief veel professionals die werken met mensen die met huiselijk geweld of kindermishandeling te maken hebben (gehad), zelf soortgelijke ervaringen hebben, wordt bevestigd door de bevindingen in dit onderzoek. Er was dan ook veel interesse voor het project, met name onder professionals. Het is ook duidelijk dat deze persoonlijke ervaringen en ervaringskennis invloed hebben op het werken met cliënten die dit ook hebben meegemaakt of nog meemaken. Dit blijkt doorgaans een gunstige invloed te zijn, volgens zowel professionals als (ex-)cliënten. Dat roept de vraag op of en hoe deze kennis ook *actief en gericht* ingezet kan worden, en of andere professionals deze kennis en vaardigheden ook kunnen leren. Op basis van dit onderzoek is daar geen pasklaar antwoord op te geven maar duidelijk is wel dat cliënten hier baat bij *kunnen* hebben, mits aan voorwaarden wordt voldaan:

- ervaringskennis wordt ingezet met het doel om de client te helpen,
- tussen professional en client is er wederzijds vertrouwen,
- de professional moet de ervaringen in voldoende mate verwerkt hebben en zich bewust zijn van de mogelijk invloeden op het werk,
- professionals moeten in staat zijn en worden gesteld om te reflecteren op het inzetten van ervaringskennis in clientcontacten,
- hiervoor moet draagvlak en ondersteuning zijn, en sprake zijn van een veilig en open klimaat binnen de organisatie en in teams.

Dit creëert tevens de voorwaarden voor andere professionals binnen de organisatie, die geen persoonlijke ervaringen met vormen van huiselijk geweld hebben, te leren van collega's die deze ervaringen wel hebben. Daarbij moet opgemerkt worden dat het hebben van eigen ervaringen niet per definitie leidt tot een betere professional; zonder deze ervaringen hoeft men ook geen mindere professional te zijn. Bovendien kunnen professionals zonder huiselijk geweld ervaringen, wel andere levenservaringen hebben opgedaan, die kennis en vaardigheden geven waar klanten baat bij kunnen hebben. Zowel organisaties als beroepsopleidingen dienen dus de eigen ervaringen van de professionals en studenten, serieus te nemen als bron van kennis, naast die vanuit wetenschap, theorie en praktijk.

Om na te gaan hoe het inzetten van de eigen ervaringskennis van professionals, kan bijdragen aan het herstel van cliënten, is nader onderzoek, vanuit clientperspectief nodig.

6.2.1 Beperkingen van het onderzoek

In dit verkennende onderzoek is sprake van zelfselectie van respondenten. Waarschijnlijk hebben vooral professionals, studenten en cliënten die het onderwerp een warm hart toedragen, gereageerd op de oproepen voor participatie. Binnen deze groepen waren (ex-)cliënten en respondenten zónder ervaring met huiselijk geweld of kindermishandeling ondervertegenwoordigd. Het geschetste beeld op basis van de bevindingen is dus vooral vanuit het perspectief van de professional (en in mindere mate van de client) met huiselijk geweld ervaringen.

Tegelijkertijd heeft het perspectief van zowel de professionals, studenten als cliënten en de toepassing van verschillende onderzoeksmethoden voor verdieping gezorgd met een rijke opbrengst.

6.3 Aanbevelingen

Voor professionals / organisaties:

- Ontwikkel als organisatie een breed gedragen visie op ervaringsdeskundigheid – ook op die van medewerkers.
- Trek dit breder naar hoe de eigen levenservaringen en het referentiekader van invloed zijn op het werk en de relatie met de client; beperk dit dus niet tot de ervaring met huiselijk geweld maar denk ook aan ervaring met scheiding, rouw, angst, partner met depressie, een kind in de jeugdhulp, etc.
- Besteed in de organisatie (meer) aandacht aan de (bewustwording van de) eigen ervaringen van professionals, hoe dit het werk kan beïnvloeden en hoe professionals hier op een goede manier mee kunnen omgaan. Let in het bijzonder op jonge medewerkers en ondersteun hen in een bewustwordingsproces.
- Creëer als organisatie een veilig en open, 'trauma- sensitief' klimaat en maak het hebben van huiselijk geweld ervaringen bespreekbaar, zodat het een normaal thema wordt om over te praten en niet een onderwerp om geheim te houden. Neem professionals met eigen huiselijk geweld ervaringen serieus en beschouw hen als volwaardige professionals.
- Bied professionals tevens de vrijheid om de eigen ervaringen wel of niet te delen.
- Wanneer professionals de eigen ervaringen of ervaringskennis willen inzetten, dan is het belangrijk dat zij hun ervaringen in voldoende mate hebben verwerkt, zodanig om de cliënt vooruit te kunnen helpen.

- Zorg er voor dat het behandeldoel voor de client centraal blijft staan en dat de inzet van de ervaringskennis helpend is voor de client.
- Bied goede begeleiding aan professionals met ervaringskennis wanneer zij ergens tegenaan lopen of getriggerd worden door bepaalde situaties in hun werk, denk aan coaching, interview of supervisie. Thema's om aandacht aan te besteden zijn onder andere eigen grenzen leren herkennen en stellen en goed voor jezelf zorgen als professional. Biedt bijv. training aan om als professional de eigen ervaringen bewust en bekwaam in te zetten in het werk.
- Zorg voor een goede match tussen professional en client. Geef professionals met ervaring met huiselijk geweld de optie om een casus over te dragen wanneer de inhoud ervan te 'dichtbij' komt. Dit is ook in het belang van de client. Waak ervoor dat bepaalde professionals 'ontzien' worden, of omgekeerd, altijd bepaalde casuïstiek toebedeeld krijgen.
- Geef collega's zonder persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld training door een ervaringsdeskundige of een professional/collega met ervaringskennis op het gebied van huiselijk geweld, zodat zij een doorleefd beeld van de problematiek en de gevolgen daarvan krijgen.
- Laat professionals met ervaring met huiselijk geweld meedenken met beleid en bij bepaalde cases.

Voor opleidingen (naast de bovenstaande aanbevelingen):

- Schenk aandacht aan de eigen ervaringen van studenten en hoe dit mogelijk hun toekomstig werk of stage kan beïnvloeden. Moedig aan en geef hen handvatten om daar mee om te gaan (afstand/nabijheid; overdracht/tegenoverdracht; de persoonlijke vs. professionele identiteit).
- Creëer ruimte voor het voeren van ervaringsgerichte gesprekken, en vormen van interview en supervisie.
- Neem het thema 'ervaringsdeskundigheid' binnen de reguliere opleiding mee en niet alleen in een keuzevak. Vanaf het begin van de opleiding moet duidelijk zijn voor studenten dat ze in de reflectie op 'wie ze zijn en wat hun rugzakje is' aandacht kunnen schenken aan hun persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld (en andere belangrijke levensgebeurtenissen), zodat zij zich gaandeweg vrij(er) voelen om de persoonlijke ervaringen te delen en te leren hoe daar mee om te gaan.
- Geef onderwijs over ervaringsdeskundigheid bij voorkeur in kleine groepen studenten, in een veilig en open klimaat.
- Bied studenten daarbij de vrijheid om de ervaringen wel of niet te delen.
- Geef docenten meer informatie en training over ervaringsdeskundigheid. Ze hoeven geen therapeut te zijn, maar kunnen wel begeleiding bieden, handvatten bieden en praktische tips geven hoe om te gaan met ervaringen, ten aanzien van henzelf en in contact met clienten.
- Stel docenten met ervaringskennis in de gelegenheid om hun ervaringen te delen met studenten en op deze manier ook een rolmodel te zijn.
- Zorg ervoor dat er een vertrouwenspersoon is waar studenten terecht kunnen.
- Stimuleer studenten om een groep of platform te vormen voor studenten met soortgelijke ervaringen.
- Ontwikkel 'emotioneel ontregelende' lessen (bijvoorbeeld door middel van zelfonthulling) waardoor studenten leren wat hun eigen reacties en emoties zijn (Weerman & Abma, 2018).

Referenties

- Berrick J.D., Young E.W., Cohen E., Anthony E. (2011) 'I am the face of success': Peer mentors in child welfare. *Child and Family Social Work Vol. 16:2 p179-191*
- Black, P.N., Jeffreys, D., & Kennedy Hartley, E. (2014). Personal history of psychosocial trauma in the early life of social work and business students. *Journal of Social Work Education, 29 (2), 171-180*. DOI: 10.1080/10437797.1993.10778812
- Blow, A.J., Sprenkle, D.H., Davis, S.D. (2007) Is Who Delivers the Treatment More Important than the Treatment Itself? The Role of The Therapist in Common Factors. *J. of Marital and Family Therapy, Vol.33:3, p298-317*
- Bierbooms, J., Barendregt, C., Martinelli, T., Lorenz, K., Dijkslag, D., & Van Bokkem, S. (2017) *Ervaringsdeskundigheid in de forensische GGz: Een overzicht uit literatuur en praktijk*. Kwaliteit Forensische Zorg, Utrecht.
- Boonzaaier, E., Truter, E., & Fouché, A (2021) Occupational risk factors in child protection social work: A scoping review. *Children and Youth Services Review Vol. 123*
- Beutler, L. E. (2004). The empirically supported treatments movement: A scientist-practitioner's response. *Clinical Psychology: Science and Practice, 11(3), 225–229*.
- CBS (2019). *Impactmonitor Huiselijk geweld en kindermishandeling*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Cabiati E., Raineri M.L., Folgheraiter F. (2020) Risk and protective factors among child protection social workers: a quantitative study. *European Journal of Social Work Vol. 23:2 p353-366*
- Cieslak, R., Shoji, K., Douglas, A., Melville, E., Luszczynska, A., & Benight, C. C. (2014). A meta-analysis of the relationship between job burnout and secondary traumatic stress among workers with indirect exposure to trauma. *Psychological Services, 11(1), 75–86*.
<https://doi.org/10.1037/a0033798>
- De Quelerij, L., Weerman, A., Pouls, L., & Van Noorden, A. (2019). Zo'n vrouw ben ik niet: het belang van taalgebruik bij onderzoek naar ervaringen van huiselijk geweld. *Sozio*. Geraadpleegd op 30 mei 2022, van <https://www.moviera.nl/wp-content/uploads/2021/03/zon-vrouw-ben-ik-niet.pdf>
- De Quelerij, L., Weerman, A., & Pouls, L. (2020) De schaamte opnieuw voorbij. Terug naar de emancipatorische oorsprong van de hulpverlening bij huiselijk geweld. *Vakblad Sociaal Werk, Uitgave 3/2020*
- De Vos, J.A., Netten, C., & Noordenbos, G. (2016) Recovered eating disorder therapists using their experiential knowledge in therapy: A qualitative examination of the therapists' and the patients' view. *Eating Disorders, Vol. 24:3, p207-223*
- Donovan E., Santer M., Morgan S., Daker-White G., Willcox M. (2021) Domestic abuse among female doctors: Thematic analysis of qualitative interviews in the UK. Vol.71: 704 p193-200
- Douglas L.J., Jackson D., Woods C., Usher K. (2019) Rewriting stories of trauma through peer-to-peer mentoring for and by at-risk young people. *International Journal of Mental Health Nursing, Vol.28:3, p744-756*

- Festinger, T., & Baker, A. (2010). Prevalence of recalled childhood emotional abuse among child welfare staff and related well-being factors. *Children and Youth Services Review*, 32(4), 520-526.
- Gambrill, E. & Shlonsky, A. (2000). Risk Assessment in Context. *Children and Youth Services Review*, 22, 813-837. DOI: 10.1016/S0190-7409(00)00123-7
- Gilbert B. (2020) Exploring the experiences of domestic abuse survivors working in the field of domestic abuse support: Assisting recovery or re-victimisation revisited? *Journal of Gender-Based Violence*. Vol.4:1, p73-87
- Gilsing, R., Jansma, A., Hal, L. van, Wroblewska, A., Schuurmann, J. & Alphen, S. van (2017). *Clientervaringsmonitor Jeugdhulp Amsterdam-Amstelland en Zaanstreek-Waterland*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Hans, L., De Vries, L., Weerman, A., & Schuitema, A. (2012) Zelfonthulling door ervaringsdeskundige hulpverleners; voordelen en nadelen. *Sozio*. Vol.109 p40-44
- Janssen, T., & Van Lier, L. (2014) *Een startdocument over ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp*. Den Haag: JSO
- Karbouniaris, S., Abma, T. A., Wilken, J. P., & Weerman, A. (2020). Use of experiential knowledge by mental health professionals and its contribution to recovery: Literature review. *Journal of Recovery in Mental Health*, 4 (1), 4-19.
- Karbouniaris, S. & De Vries, A. (2019) Traumasesitief en ervaringsdeskundig: De nieuwe zorgprofessional. *PsychoSociaal Digitaal*, Vol. 2
- Lalayants M. (2020) Peer support services in family reunification process in child welfare: perceptions of parents and family coaches. *Journal of Family Social Work*, Vol.23:5, p449-471
- Lenkens, M. (2019) De ervaringsdeskundige 2.0. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*. Vol.5: p20-25
- Liefhebber, S., Klufft, M., Van Bakel, M., Van Rooijen, S., Boertien, D., & Kamoschinski, J. (2013). *Ervaringsdeskundigheid: Beroepsprofiel*. Utrecht: GGZ Nederland, Trimbos-instituut, HEE!, Kenniscentrum Phrenos. Gedownload op 20 januari 2023 van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/dl019-ervaringsdeskundigheid-beroepscompetentieprofiel.pdf>
- Norcross, J. C., & Wampold, B. E. (2019). Relationships and responsiveness in the psychological treatment of trauma: The tragedy of the APA Clinical Practice Guideline. *Psychotherapy*, 56(3), 391–399.
- Oehlers K. (2020) Dust around My Heart. Teaching Child Protection from Lived Experience: An Autoethnographic Analysis. *Journal of Teaching in Social Work* Vol.40:2, p114-128
- Pecnik, N. & Bezensek-Lalic, O. (2011) Does social workers' personal experience with violence in the family relate to their professional responses, and how? *European Journal of Social Work* 14(4):525-544
- Philip, K., & Hendry, L. (2000) Making sense of mentoring or mentoring making sense? Reflections on the mentoring process by adult mentors with young people. *Psychology Journal of Community and Applied Social Psychology*. Vol.10, p211-223

- Pitt V., Lowe D., Hill S., Pictor M., Hetrick S.E., Ryan R., Berends L. (2013) Consumer-providers of care for adult clients of statutory mental health services. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. Vol.3 DOI 10.1002/14651858.CD004807.pub2
- Regehr, C., Bogo, M., Shlonsky, A., & LeBlanc, V. (2010). Confidence and Professional Judgment in Assessing Children's Risk of Abuse. *Research on Social Work Practice*, 20(6), 621–628.
- Rockhill A., Furrer C.J., Duong T.M. (2015) Peer Mentoring in Child Welfare: A Motivational Framework. *Child welfare*, Vol. 94:5, p125-144
- Shah R. (2017) Broken mirror: The intertwining of therapist and client stories of childhood sexual abuse (CSA). *European Journal of Psychotherapy and Counselling*. Vol.19:4, p343-356
- Slattery, S. M., & Goodman, L. A. (2009). Secondary Traumatic Stress Among Domestic Violence Advocates: Workplace Risk and Protective Factors. *Violence Against Women*, 15(11), 1358–1379. <https://doi.org/10.1177/1077801209347469>
- Schnellbacher, J. & Leijssen, M. (2008) Kenmerken van helpende zelfonthulling. Een kwalitatief onderzoek naar de cliëntbeleving van zelfonthulling van de therapeut. *Tijdschrift voor Psychotherapie* Vol. 34:1
- Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, Movisie en Nederlands Jeugdinstituut (2021) *Handreiking Samen deskundig Ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling*. Utrecht: MOVISIE
- Van Erp, N., Van Vugt, M., & Boertien, D. (2022). *Generieke module Ervaringsdeskundigheid*. Utrecht: Vereniging van Ervaringsdeskundigen, Trimbos-instituut, Kenniscentrum Phrenos. Gedownload op 20 januari 2023 van <https://www.ggzstandaarden.nl/generieke-modules/ervaringsdeskundigheid/introductie>
- Van der Stel, J. (2012) *Resultaten boeken: meer dan interventies. Studierapport over Resultaten Scoren. Het belang van specifieke factoren voor bevordering van herstel*. Leiden, Hogeschool Leiden
- Vink, R. M., Dommelen, P. van, Pal, S.M. van der, Eekhout, I., Pannebakker, F. D., Klein Velderman, Haagsmans, M., Mulder, T., & Dekker, M. (2019). Self-reported adverse childhood experiences and quality of life among children in the two last grades of Dutch elementary education. *Child Abuse & Neglect*, 95, 104051. DOI: 10.1016/j.chiabu.2019.104051
- Vink, R., De Wolff, M., Broerse, A., & Kamphuis, M. (2020). *Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: BPSW, NIP & NVO.
- Weerman, A., (2016). *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners: Stigma, verslaving, & existentiële transformatie*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam (dissertatie).
- Weerman, A. (2016) Ervaringskennis als derde bron van kennis in de jeugdzorg. *Jeugdbeleid*.
- Wood, L. (2017). I Look Across From Me and I See Me. *Violence Against Women*, 23(3), 309–329. <https://doi.org/10.1177/1077801216641518>
- Zosky D.L. (2013) Wounded Healers: Graduate Students with Histories of Trauma in a Family Violence Course. *Journal of Teaching in Social Work*. Vol. 33:3, p239-250